

Stepas Eitminavičius
Dangira Nefienė
Jurga Sadauskienė

Literatūra

5 klasė

II dalis

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas
Vilnius, 2017

Redakcinė kolegija: Jurga Dzikaitė,
Dainora Eigminienė, Darius Kuolys,
Aušra Martišiūtė-Linartienė, Gytis Vaškelis

Redaktorės: Violeta Meiliūnaitė ir Aurelija Tamulionienė

Viršelyje – Algirdo Steponavičiaus iliustracija
iš Kosto Kubilinsko eiliuotų pasakų rinkinio *Varlė karalienė*, 1974

Sutartiniai ženklai

– privalomas tekstas

– klausimai ir užduotys

– kūrybinės užduotys

– apibendrinimo užduotys

– žodžių ir sąvokų paaiškinimai

Šį kūrinį, esantį bibliotekose, mokymo ir mokslo įstaigų bibliotekose, muziejuose arba archyvuose, draudžiama mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais atgaminti, viešai skelbti ar padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose.

Spausdino UAB „Petro ofsetas“, Naujoji Rionų g. 25C, LT-03156 Vilnius
www.petroofsetas.lt

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

© Stepas Eitminavičius, Dangira Nefienė, Jurga Sadauskienė, 2017

© Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2017

ISBN 978-609-425-209-9

Turinys

3. Nesenstanti pasakų išmonė

Gudri mergina	8
Gailestingas sūnus	10
Kaip žmogus savo dalią atrado	14
Apie dvylika brolių, juodvarniais lakstančių	21
Našlaitė Elenytė ir Joniukas avinukas	28
Devyniabrolė ir Devyniagalvis	31
SALOMĖJA NĖRIS. Eglė žalčių karalienė	37
ALDONA LIOBYTĖ. Devyniabrolė	58
HANSAS KRISTIANAS ANDERSENAS. Mergaitė su degtukais	94
VIOLETA PALČINSKAITĖ. Mergaitė su degtukais	98
OSKARAS VAILDAS. Laimingasis princas	100
JANINA DEGUTYTĖ. Šaltinėlis	109
VYTAUTAS V. LANDSBERGIS. Arklio Dominyko meilė	114
Apibendriname 3 temą „Nesenstanti pasakų išmonė“	126

4. Nuotyčiai brandina ir suburia draugus

VILĖ VĖL. Kaip mes išgarsėjome	130
MARKAS TVENAS. Tomo Sojerio nuotyčiai	151
Apibendriname 4 temą „Nuotyčiai brandina ir suburia draugus“	178
Apibendriname, ką šiais mokslo metais išmokome	179
Sąvokų žodynėlis	180
Tekstų šaltiniai	182

4

Nuotyčiai brandina ir suburia draugus

Šiomet per literatūros pamokas kalbėjote apie vaikystę, apie išminties šaltinius, skaitėte ir nagrinėjote pasakas. O dabar leisimės į nuotykių pasaulį. Tokių nuotykių, kurie brandina ir suburia draugus.

Skaitydami literatūros kūrinius, mėginsite suprasti, kas yra tikras nuotykis, kaip jis gali pakeisti gyvenimą, ko jis gali pamokyti.

Taip pat svarstysite, kaip nuotyčiai žmogų išbanda, grūdina, augina, kaip padeda atrasti tikrų draugų ir puoselėti draugystę.

Agnės Kananaitienės iliustracija Vilės Vėl knygai „Kaip mes išgarsėjome“

*Smagu rašyti vaikams. Knyga vaikams
neturi būti nuglaistyta, rožinė.*

Vilė Vėl

Vilė Vėl (g. 1953) – rašytoja, mokytoja, vadovėlių autorė. Jūsų bendraamžiai jau pamėgo neseniai išleistas nuotykių kupinas rašytojos knygas: „Kaip mes išgarsėjome“, „Pereik tiltą, kvaily“. O Vilės Vėl knyga „Parašyk man iš Afrikos“ 2003 m. tapo Metų knyga vaikams.

Apie apsakymų rinkinį „Kaip mes išgarsėjome“ pati rašytoja pasakoja:

„Knygą norėjau parašyti remdamasi mokyklos gyvenimu. Nors dėstau truputį vyresniems mokiniams, bet mano prisiminimai apie jaunesnius mokinius labai gyvi. Ilgą laiką dėščiau penktų–aštuntų klasių moksleiviams. Trupučiuką jų pasiilgstu. Labai gerai atsimenu, kad beveik per kiekvieną pamoką jie sugebėdavo prajuokinti. Man atrodė, kad taip pat bus ir su vyresnėmis klasėmis, bet vyresni retai kada sugeba prajuokinti. O tie buvo pilni kažkokios energijos. Galbūt iš pasiilgimo to amžiaus vaikų ir kilo noras parašyti knygą apie juos.“

Skaitysimė ir nagrinėsime Vilės Vėl apsakymą „Kaip mes išgarsėjome“. Jame pasakojama apie Jūsų bendraamžius: dvynes Dieną ir Živilę bei jų klasės naujoką Mykolą. Vieną dieną jie, niekam nieko nesakę, palieka namus, mokyklą ir iškeliauja...

Ištraukos

Traukinio palydovas pažymėjo mūsų bilietus, nužvelgė kuprines.

- Iš namų bėgat?
 - Ne, važiuojam Šiaurės ašigalio tyrinėt.
 - Na, na, ar tik nesumaišėt krypties: lapkritį iš Šiaurės ašigalio grįžtama.
- Ir paliko mus ramybėj.

Važiuom beviltiškai senu traukiniu. Norint iš tokio kledaro išlipti reikia turėti alpinisto sugebėjimų. Pirmas išsiropštė Mykolas, paėmė Dienos kuprinę, padavė jai ranką. Aš galiu ir pati. Viena ranka laikiau kuprinę, kita įsitvėriau turėklo, o koja graibiau, kur ta siaura lentynėlė, vadinama laipteliu. Buvo baisu, kad durys užsitrenks, suspaus mane ir taip veš kabančią. Bet sveika pasiekiau žemę, traukinys nubildėjo ir likom visiškai vieni tuščioj stotelėj tarp miškų. Rudai dažytas medinis namas kitapus bėgių atrodė apleistas. Niekur nė gyvos dvasios, tik vėjas apsidžiaugė mūsų draugija ir sveikindamasis gūsiomis daužė iš visų pusių. Kilo kvaila mintis vyti traukinį. Net Mykolo įkarštis nuvėso. Bet ilgiau stovėti vėjų pagairėje nebuvo prasmės. Mykolas pasiūlė persirengti stotelės stoginėj – artimiausias tris valandas joks keleivinis traukinys pro čia nevažiuos. Niekas mūsų nematys. Na, trys valandos ne taip daug, pasivaikščiosim miške.

Turiu pripažinti, kad slidininko apranga – puikus daiktas. Nežinau, ar tikrų svetimoj planetoj, bet miškams apie Pabrądę – pats tas. Lapkritį viskas įmirkę, prisigėrę drėgmės. Su tokiu skafandru ir guminiiais gali smigti į samanų, bristi per šlapias žoles ar brautis per lapuočių tankynę. Persirengusi pasijutau drąsiau. Ir Mykolas atsigavo. Jis ėmėsi vadovauti ir jam tai puikiai sekėsi, nes Diena, pasirodo, labai moka vykdyti komandas.

Buvo jau visai prašvitę. Iš pradžių ėjom vieškeliu, nes žemėlapy kairėj buvo ežeras, reikėjo palikti jį šone. Mykolas vis žiūrėjo į mobilųjį, kiek laiko einam, – kito laikrodžio mes neturėjom. Po pusantros valandos įsukom į mišką, dabar Mykolas kas dešimt žingsnių išsitraukdavo kompasą – tikrinosi, ar nepametėm krypties. Kai nespoksavo į kompasą ar mobilųjį, jis pasakojo visokias istorijas. Rugsėjį grybaudamas matęs lūšį. Mokykloj bandęs pasigirti berniukams, bet tie net nesiklausė. Kokią lūšį? Kam tai rūpi? Užtat Diena klausėsi. Todėl Mykolas galėjo mėgautis savo pasakojimu. Jis lenkėsis prie grybo ir staiga pajutęs kažką – jis nežino ką, tik pasidarę neramu. Grįžtelėjęs ir

pamatęs aukštai pušyje prie šakos prisispaudusį rusvą padarą. Iš pradžių sustingęs, o paskui atsiminęs senelio pamokymus ir lėtai lėtai pasitraukęs už artimiausios pušies. O tada pamatęs protą ir barstydamas iš krepšio grybus nuskuodęs pas mamą. Mykolas nevaizduoja drąsualio ir tai verčia tikėti, kad jis nemeluoja, kad taip ir buvo. Bet senelis nepatikėjęs. Pasakęs, kad toj vietoj lūšių nėra. Diena, užvertusi galvą, apsižvalgė.

– Ne, šitam miške tai jų tikrai nėra, – sako Mykolas. – Tikrinau žemėlapy.

Pamaniau, kad kvaila būti tuo įsitikinusiam. Lūšiai gi nepasakysi, ant kurio medžio tupėti, ji bet kur gali atklysti.

Tada Mykolas pradėjo begalinę istoriją apie Amundseną. Kaip jis dukart ieškojo Pietų ašigalio. Pimąkart nepasisekė. Todėl geriau pasiruošęs po dvejų metų vėl sugrižo, šunų kinkiniu įveikė pusantro tūkstančio kilometrų ir prieš pat Kalėdąs įsmeigė ašigaly Norvegijos vėliavą. Kaip tyrinėjo Arkties vandenyną. Kaip norėjo perskristi Šiaurės ašigali, bet pritrūko degalų ir turėjo leistis į ledyną. Po metų Šiaurės ašigali jis perskrido dirižabliu.

– Mano senelis turi apie jį vokiškų ir rusiškų knygų ir Kazio Borutos „Šiaurės keliones“. Viską jis apie Amundseną žino, – sako Mykolas.

Netikėtai Diena sako:

– Aš irgi žinau. Jo lėktuvas sudužo ir niekas niekada nerado jokių liekanų. Amundseno net kapo nėra.

– Jis jau buvo senas. Žuvo gelbėdamas draugą. Mano senelis sako, kad kiekvieno keliautojo svajonė – šitaip numirti, šlovės viršūnėj, siekiant kilnaus tikslo. Ekspedicijoj, o ne sukriošusiam lovoj... Kai niekas nebenori klausytis apie senus tavo žygius ir mano, kad tu tuščiai giriesi.

Taip, gerų istorijų Mykolas mums parinko. Keliančių ūpą. Bet garsiai nieko nepasakiau: kam dar labiau gadinti nuotaiką. Užtenka, kad oras vis labiau bjuro. Pušys šniokštė, braškėjo, visai čia pat trioškėdamos lūžo senos šakos, o tiesiai ant mūsų krito ir krito vėjo nudraskytos spyglių kekės. Atrodė, kad sninga spygliais. Mykolas peikė sinoptikus – jie vėl nepataikė, žadėjo, kad audra nuslops Žemaitijoje, net Kauno nepasieks.

– Būtumėm dviratininkų šalmsus pasiėmę, – pareiškė jis tokiu tonu, lyg apmaudu būtų tik todėl, kad tinkamai nepasiruošėm nuostabiai pramogai.

Manau, jis tik norėjo mus padrąsinti. Jei būtumėm čia atsidūrę ne per mano užgaidą, būčiau pasiūliusi grįžti į stotelę. Bet pasakyti, kad apsigalvojau, kad išsigando ne Mykolas, o aš...

Netrukus priėjom jaunuolyną. Žemėlapy čia augo senas šilas. O priešais plytėjo šakų priversta laukymė. Mykolas paaiškino, kad iškirtę medžius šakas palieka ant žemės – kad neirtų dirva. Kitaip vėjas neleistų augti žolei ir žemes išpustytų. Sodinami pušes, grėbliais prastumdo šakas, padaro šiek tiek vietos – ir viskas. Mykolas apžiūrėjo ūglius ir nustatė – joms ketveri metai. Jau įsikabinusios į dirvą, turėtų augti. Apeiti tą jaunuolyną ar kirsti tiesiai? Kas norės eiti aplink. O turbūt vertėjo. Lipdama per šakas turėjau susirasti kojai saugią vietelę, nes bet kuris aštresnis pagalys galėjo pradurti ne tik guminių batų, bet ir padą. Žiūrėjau tik į žemę. Mykolas surado mums po šakalį šakoms prastumdyti, bet liepė apsisukus jas vėl suversti.

– Ar mums tikrai nereikės per čia grįžti? – paklausiau.

Neišgirdau, ką jis atsakė, nes atviroj vietoj siautėte siautėjo vėjas. Perėjus pusę to lauko prapliupo lietus. Vėjas vis taikėsi blokti lietaus čiurkšles į veidą. Protingiausia būtų buvę gręžtis atgal, bet kitas kraštas buvo arčiau, o mes pavargę. Pagaliau jį pasiekėm. Čia pušys buvo kur kas mažesnės, augo pramaišiu su eglėmis – todėl jų ir neiškirto.

– Ieškokim eglės, – perrėkė audrą Mykolas.

Tinkamą eglę – kad po ja palindus nei vėjas pūstų, nei lietus lytų, radom ne iš karto. Visai nebepavilkom kojų.

Nusitraukėm lietaus apsiaustus ir sugriuvom ant žemės. Ant užpakalių buvom prisirišę kilimėlius, kad atsisėdus būtų galima atremti nugarą į kuprinę. Kol su Diena ilsėjomės, Mykolas išskleidė virš mūsų nedidelės palapinės stogelį. Buvo įsidėjęs net strypelių jam prilaikyti. Tada ir mes nusiėmėm kuprines – išsitraukėm termosus ir užkandom. Tiesa, didžiąją dalį gėrybių suvalgėm traukiny, bet dabar buvau alkana kaip žvėris. Pasvarsčiau, kad jau turbūt ilgoji pertrauka – po ketvirtos pamokos mes mokykloje valgom pietus. Mykolas ėmė krapštytis po kišenės – ieškojo mobiliojo. Jo nebuvo. Matyt, telefonas iškrito, kai prapliupo lyti. Tada jis, kad nesuslaptų, puolė traukti iš kišenės apsiaustą nuo lietaus ir užmiršo turįs telefoną. Vilties jį surasti nebuvo jokios, bet vis dėlto reikėjo pabandyti, net jeigu jis bus sudrėkęs. Susikrovėm viską, padėjau Dienai užsimauti virš kuprinės apsiaustą nuo lietaus. Ir pamačiau, kad Mykolas įaugo į žemę.

– Kas atsitiko? – Diena apsidairė lūšies, bet ką ten įžiūrėsi per tokį lietų.

– Nėra kompas, – suvapėjo Mykolas.

Tokio nusiminusio žmogaus gyvenime nebuvo mačiosi. Jis staiga visas subliuško lyg pradurta padanga. Kraustė ir kraustė vis tas pačias kišenes. Jeigu kas nors kitas būtų pametęs kompasą ir telefoną, Mykolas būtų baisiai supykęs ir tas pyktis būtų jį

išgelbėjęs. Bet supratimas, kad jis, jis pats šitaip susimovė, buvo nepakeliamas. Diena lingavo į šonus ir kažką įtemptai mąstė. Iškyla turėjo būti smagi... Jeigu tai būtų buvęs kompiuterinis žaidimas ir jį būtų buvę galima peržaisti...

– Senelis sakė, kad prietaisais pasitikėti negalima. Reikia pačiam įsiminti kryptį...

– Reikėjo palaukti kitos vasaros... – sako Diena.

Jie abu nežiūri į mane. Gal laukia, kad imsiu šaipytis: taip ir maniau, ir panašiai. Keista, važiauvau čia, kad įrodyčiau, jog Mykolas nieko nesugeba. Dabar labiausiai norėjau, kad būčiau buvusi neteisi ir Mykolas mus iš čia kuo greičiau išvestų. Tai neatrodė labai sunku – jaunuolynas kažkur čia pat.

– Diena, kaip ten mūsų mama sako: kas atsitiko, jau atsitiko, svarbiau, kas bus toliau, – sakau lyg atsiprašydama.

Bent jau man atrodė, kad aš atsiprašau.

Klausimai ir užduotys

Suprantame, kad Jūs norite skaityti, skaityti neatsitraukdami, tačiau stabtelėjimas mums padės pamatyti daugiau, giliau.

1. Kodėl minima, kurį mėnesį vaikai važiuoja iš miesto? Argi tai svarbu?
2. Apibūdinkite vietovę, nuo kurios jie pradeda kelionę. Kodėl ši informacija mums, skaitytojams, yra svarbi?
3. „Ir Mykolas atsigavo. Jis ėmėsi vadovauti...“ Kodėl būtent Mykolas?
4. Kaip jums atrodo, kodėl Mykolas pasakoja apie lūšį, apie Amundseną?
5. Živilės (ji yra pasakotoja, būtent ji šią visą istoriją komentuoja) išvada: „Taip, gerų istorijų Mykolas mums parinko. Keliančių ūpą.“ Kas tai: pyktis, liūdesys, apmaudas, baimės ženklas?
6. Mykolas pametė telefoną ir kompasą. Kaip į tai visi draugai reaguoja? Papasakokite apie kiekvieno keliautojo pojūčius. Ar galėtume sakyti, kad jie yra gera komanda? Kodėl?
7. Keliais sakiniais aprašykite iškylos pradžią.
8. Nupieškite, kokius įsivaizduojate kūrinio veikėjus.

Mykolas su Diena susiėmė ir ėmė dairytis, kurgi mums eiti. Neturėjom supratimo, iš kur atėjom. Vienoj pusėj lyg ir buvo šviesiau, ten ir patraukėm. Be laikrodžio nežinau, ar iš tiesų eini ilgai, ar taip tik atrodo. O atrodė, kad einam labai ilgai. Pagaliau tarp medžių ėmė šviestis ir mes pasileidom tekini, nors kuprinės ir daužė nugaras. Bet džiaugsmas tuoj pat atslūgo. Švietė ne jaunuolynas, pelkė. Ne į tą pusę nuėjom. Lijo taip, lyg būtų prasidėjęs tvanas. Vėl susiradom eglę. Labai neblogą, apsuptą mažesnių eglučių, užstojančių nuo vėjo. Mykolas ištiesė stogelį. Išskleidė žemėlapi.

Jei nespainiojom stotelių, tai pasiklysti nebuvo kur. Šiaurėj tekėjo Neris. Ją radę pasroviui prietumėm plentą arba geležinkelį. Pietuose vieškelis, kuriuo trumpai ėjom, greit baigėsi, bet dar piečiau buvo pažymėtas nemažas kelias. Juo irgi prietumėm į vieną pusę geležinkelį, o į kitą – gyvenvietę netoli sienos. Siena buvo rytuose. Prieš ją buvo pažymėtas miško keliukas. Tik jokios pelkės žemėlapy nebuvo. Gal mūsų žemėlapis netikęs? Jame net ir miškas dar neiškirstas. Nors žemėlapių sudarytojams gal jokio skirtumo, ar miškui šimtas metų ar ketveri? O gal mes jau seniai Baltarusijoje? Gal tas miško keliukas užaugo žolėm ir mes jo net nepastebėjom? Neris ir Baltarusijoje teka, nors ir vadinasi Vilija. Reikėtų eiti į šiaurę iki upės, dar kartą kirsti sieną.

– Pasieny gali nušauti, – mano baimė auga prieš mano norą ir vaizduotė mato tik nelaimių galimybes.

– Kodėl turėtų į mus šaudyti? – klausia Diena.

– Kas gi lapkritį gali tokiu oru eiti per sieną? Aišku, kad kontrabandininkai.

– Vis tiek turėtų pirma įspėti, tik paskui šauti, – Diena bando blaiviai mąstyti.

– Per tokį vėją? Jokio įspėjimo mes neišgirsim.

Geriau jau eiti į šiaurę.

Mykolas pasiūlė apžiūrėti medžius. Kas nežino, kad kerpės auga iš šiaurinės pusės. Cha. Gal kada nors ir augo iš šiaurinės. Dabar jos auga bet kur. Pagal vieną medį šiaurėj buvo pelkė, pagal kitą pelkė buvo vakaruose. O vieno medžio sėkla buvo nukritusi pačiam Pietų ašigaly – kerpės augo į visas pasaulio šalis. Nutarėm apeiti pelkę iš kairės. Ėjom, ėjom, o pelkė vis plėtėsi, todėl mes sukom vis kairiau ir kairiau. Kol staiga pajutau, kad šitą properšą tarp dviejų pušų jau esu mačiusi. Apsidairiau.

– Va ta eglė, po kuria sėdėjom.

– Ar mums susisuko galva? – paklausė Diena.

Ne galva mums susisuko, protelis, ko mes čia atsibeldėm?

– Mes saloj, – pasakė Mykolas.

– Kokioj saloj? – nepatikėjo Diena. – Mes niekur nebridom, ėjom sausuma.

– Nuo lietaus pakilo vanduo, – Mykolas kalbėjo vos girdimai.

Vėl susėdom po egle. Mykolas nebeištempė stogelio.

– Mūsų ieškos, – nepasidavė Diena.

– Niekas nežino, kur mes, – suabejojau.

– O palydovas? Jis mus matė.

– Jis iš pat ryto buvo girtas, – pasakiau aš. – Užuodžiau smarvę. Pareis namo, užmigs ir nė nesužinos, kad mūsų ieško.

– Živile, baik zytyti, – pasakė Diena. – Yra ir gerų dalykų. Mums tikrai nepritrūks gėlo vandens. O turėdamas gerti žmogus gali išgyventi keturiasdešimt dienų. Per tą laiką ateis žiema, užšals pelkė ir mes sausom kojom galėsime ją pereiti. Jeigu tik Mykolas nenumirs iš sielvarto, kad pametė tokį gerą kompasą. Bet ir tai tik į naudą, – pasakė. – Mišką pavadins mūsų, Trijų mulkių, vardu.

Ji ėmė verkti ir man pasidarė labai jos gaila. Ir gėda.

– Neverk, Diena, – apkabinau.

Labai norėjau ir aš paraudoti, bet buvo sarmata Mykolo.

– Ką mes dabar darysim? – paklausiau.

Mykolas tarytum to ir laukė:

– Reikia ištverti tris keturias dienas. Per tą laiką baigsis audra ir mes iš čia išbrisim.

Jis dar pamąstė.

– Įsirengti gūžtą, kad nesusaltumėm. Paskui maistą padalyti į keturias dalis, po dalį dienai. Aš turiu tris šokolado plytas. Senelis manęs į mišką neišleidžia be šokolado. Paėmiau mums visiems.

Diena nusišluostė ašaras ir ėmė rengti sau guolį. Mykolas įbedė kelias lazdas po egle, jas apvijom eglių šakom, kad vėjas nepūstų, o viduj krovėm ir krovėm šakas.

– Jau gana, – po kurio laiko ėmė kartoti Diena, bet Mykolas jos neklausė, pjovė ir pjovė, vis nuo kitos eglės, kad medeliai per daug nenukentėtų.

Pagaliau Diena atsigulė ant suneštos krūvos, susirietė į kamuolį ir gulėjo užsi-merkusi. Kaip maža meškutė savo kinyje. Tik tada pamačiau, kad ji visa tirta.

– Dienai šalta, – pasakiau Mykolui.

– Arba jai kyla karštis, – pridūriau.

– Jai reikia karštos arbatos, – pasakė Mykolas.

Ne tik arbatą, beveik visą atsineštą vandenį buvom išgėrę. Gali būti, kad teks gerti tiesiai iš balos.

– Ar tu gali Lietuvoje užkurti laužą? – paklausiau aš.

– Galiu, jei man padėsi.

Jis ištempė virš Dienos stogelį, uždengė ir jį eglių šakom. Dienai liepė nusirengti striukę, sudėjom ant jos visus drabužius iš kuprinės – džinsus ir megztinius, tada dar užklojom striuke. Diena bijojo likti viena – o jeigu mes paklysim ir jos neberasim? Mykolas pažadėjo, kad šakas laužui mes rinksim grandinėle: aš neisiu ten, iš kur nesimato mūsų palapinės, o Mykolas neišleis iš akių manęs. Jis pasiėmė katiliuką, termosiukus, sausą spiritą laužui įkurti ir išėjom.

Netoliese radom jau seniau audros išverstą pušį. Po styrančiom ore šaknim susidarė įduba, bent jau iš vienos pusės jos nesiekė vėjas. Prilaužėm nuo pušų išdžiūvusius šakelių, Mykolas sakė, kad jos ir šlapios dega. Bet jos labai plonos, todėl reikėjo labai daug. Prisirankiojom pagalių ir nuo žemės, bet reikėjo žiūrėti, kad būtų ne audros nudraskytos žalios šakos ir kad būtų be spyglių. Spygliai užsidegę spragsi ir kyla į viršų. O aš virš laužo lačiau Dienos apsiaustą nuo lietaus, reikėjo saugotis, kad jis nepradegtų.

Atsiminiau, kad prie raisto mačiau aviečių, nulaužiau porą stumbų. Mykolas nuskuto žievę, supjaustė trumpais pagaliukais ir dar perskėlė juos pusiau. Subėrė viską į Dienos termosiuką. O į kitus užsiplikėm arbatžolių. Mykolas sakė, kad mums visiems reikia karšto gėralo.

Keliskart buvau įkišusi galvą į palapinę nuraminti Dienos. Ji gulėjo užsimerkusi. O jeigu ji numirs? Dieve, neleisk Dienai numirti. Tegu ji pasveiksta. Pamaniau, kad labai tiktų mainais už Dievo gerumą ką nors pažadėti – tai vadinama įžadais. Pažadėjau, kad nebepavyduliausiu, kad labai džiaugsiuos jos ir Mykolo draugyste ir visai juos palaikysiu. Bet suabejojau, ar tai tikrai didelė auka. Mykolas man nebelabai patiko. Na, jis toks, toks... silpnas. Todėl dar pažadėjau daugiau Dienos nebeerzinti, nekalbėti nieko, kas ją skaudintų. Niekada gyvenime. Prisiiminiau, kad močiutė sakė nežadėti to, ko negali ištesėti, bet pamaniau, kad gal to gyvenimo ne kažin kiek ir liko.

Arbata buvo šalti ir neturėjo jokio kvapo, net dumbly nedvokė. Diena klusniai išgėrė visą puodelį. Buvom sušalę, net arbata nesusildė. Įsiknisom į šakas. Tik dabar pasidarė aišku, kam Mykolas jų tiek daug priplovė. Aš atsiguliau Dienai iš vieno šono, o Mykolas iš kito, kad ji sušiltų. Nieko nekalbėjom. Diena lyg užmigo.

Niekada nemaniau, kad audra miške kelia šitokią triukšmą. Mačiau filme, kaip ruošiasi pakilti erdvėlavis, – iš pradžių jis baisiai riaumodamas spjaudo ugnį. Ir pušys aplinkui šniokštė lyg milžiniški liepsnos liežuviai. Atrodė, kad netrukus išskrisim į kos-

mosą. Audra priminė gyvą padarą – ji pailsdavo, trumpam išsikvėpdavo ir vėl imdavo siausti su dar didesniu piktumu. Kartais užsnūsdavau, bet ir per miegus klausiausi audros. Nubudusi tiesdavau ranką link Dienos. Visai kaip mama čiupinėjau jos kaktą.

– Mykolai, Diena šlapia, nors grėžk, ką daryti?

Mykolas išlipa virš šakų. Jis liepia Dienai rengtis, kiekvieną drabužį paduoti man ir sakyti, ką duoda. O aš turiu įsidėmėti, kur yra kas, nes visiškai tamsu. Nežinau, kaip jis atsiminė savo drabužius, bet juos nusirengė, o paskui po vieną davė Dienai, kad apsivilkėtų. Tada ėmė iš manęs šlapius Dienos drabužius ir jais rengėsi – kad išdžiūtų ant kūno. Ir dar liepė Dienai apsimausti jo kombinezoną, o pats apgraibom susirado krūvoj džinsus ir juos apsimovė. Išverstą į kitą pusę Dienos kombinezoną liepė man pasidėti po šonu. Iš vidaus sušlapusias slidininko kelnės ne taip paprasta išdžiovinti tokioj drėgmėj. Dabar aš gulėjau vidury, apsikabinusi Dieną. O Mykolas prisispaudė nugarą prie mano nugaros. Jiems abiem buvau šilumos šaltinis. Gulėjau nemiegodama. Mąščiau, kad apsirikau dėl Mykolo. Nors ir ne taip įsivaizdavau didvyriškumą. Už tai, kad išdžiovinai ant savęs draugo drabužius, niekas neduoda medalių. Bet tik labai stiprus žmogus taip gali.

Klausimai ir užduotys

1. Diena, Živilė ir Mykolas pasiklydo miške. Jų nelaimės prasideda. Kaip jie elgiasi?
Pasidalykite į tris grupes: pirma domėsis, kaip elgiasi (ką konkrečiai daro) Mykolas, antra – kaip jaučiasi Živilė, trečia – ką daro Diena. Parašykite trumpą jų veiksmų planą.
2. Kaip jums atrodo, kas šiuo metu vadovauja iškylai? Kodėl taip manote?
3. Ar galėtume teigti, kad Diena ir Živilė yra išlepintos mergaitės?
4. Ištraukos pabaiga: „Gulėjau nemiegodama. Mąščiau, kad apsirikau dėl Mykolo. Nors ir ne taip įsivaizdavau didvyriškumą. Už tai, kad išdžiovinai ant savęs draugo drabužius, niekas neduoda medalių. Bet tik labai stiprus žmogus taip gali.“
Kaip pasikeičia Živilės požiūris į Mykolą? Kodėl?

5. Ką šioje situacijoje patartumėte Dienai, Živilei, Mykolui, jeigu jie būtų ne kūrinio veikėjai, o Jūsų pažįstami? Jeigu Jūs turėtumėte galimybę su jais pasikalbėti.
6. Kalbate su savo bendraamžiu apie šį apsakymą. Dar nežinote, kas atsitiks toliau. Kokią kelionės pabaigą numatote?

Toliau kūrinyje pasakojama, kaip elgiasi Dienos ir Živilės mama. Žinia apie dukterų dingimą ją pasiekia Islandijos sostinėje Reikjavike, kur ji dalyvauja mokslinėje konferencijoje. Mama nutaria skubiai skristi namo.

O kas miške nutinka Dienai, Živilei ir Mykolui?

Rytą temperatūra Dienai nebepakilo, bet ji gulėjo visiškai be jėgų. Vėjas lyg ir rimo. Vėl su Mykolu kūrėm laužą. Vos užvirė vanduo, lyg to tepalaukusi, vėl įsisiautėjo audra. Smukom pas Dieną. Reikėjo labai valdytis, kad neprarytum viso šokolado, kad sučiulptum tik tiek, kiek skirta šiam rytui.

– Miškas mūsų nepriima, – sako Diena.

Jeigu aš jai paprieštarausiu, ar tai reikš, kad sulaužiau įžadus?

– Be abejo, – sakau. – Mes gi ne po egle gulim, ne eglėšakius pasiklojom ir ne jais užsiklojom. Ne pušys mus nuo vėjo užstoja ir ne iš balos vandenį semiam. Mes patys vieni atstatėm krūtinės audrai.

– O kodėl aš sergu?

Sukrutėjo Mykolas:

– Todėl kad savo kelyje susitikai virusą ir jam patikai. „Štai tas kūnas, kuriame aš dauginsiuos ir puotausiu kelias dienas“, – apsidžiaugė virusas ir tavyje apsigyveno. Kaip naujoj planetoj ateiviai. Jokios mistikos čia nėra.

– Viskas pasaulyje tikslinga, – sako Diena. – Žinau, kas aš esu virusui, o kokia jo prasmė man?

– Gal ne tau. Gal man – kad žinočiau, kokia tu man brangi, – kitoj vietoj ir kitu metu nebūčiau to sakiusi garsiai ir dar Mykolui girdint.

Mintyse pasakiau sau ir daugiau: „Dabar žinau, kad nieko negalima daryti iš piktumo ar pavydo. Pykdama suardai pasaulio harmoniją, sukeli audras.“

- O kokia prasmė tau, Mykolai?
- Aš racionalus žmogus. Burtais netikiu.
- Kalbu ne apie burtus, o apie supratimą.
- Na, jeigu jūs kalbat apie patirtį... Aš supratau, kad ne viską galiu. Neužtenka

ištarti „Noriu!“ Turiu paisyti gamtos dėsnių.

Laikas slinko lėtai. Mykolas išlindo į lietu. Gal savo reikalais.

- Diena, ar tau neatrodo, kad Mykolas per daug geras?

Diena nieko neatsakė.

Jis grįžo su keliom liepos šakom. Nuskuto viršutinį žievės sluoksnį. Grauzėm nuo pagalių likusią žievę – ją vadina karna. Iš karnų seniau pindavo vyžas. Ilgai kramtant tas požievis pavirsta drebučiais. Skonis panašus kaip vyšnios sakų. Gal ir nelabai sotu, bet alkį malšina.

Norėjau pakelti nuotaiką. Ėmiau pasakoti, kaip mes kasmet vasarą atvažiuosim pasižiūrėti, ar gražiai auga jaunuolynas. O paskui užsidirbsim milijoną ir niekam neleisim to miško iškirsti. Ir žmonės vadins jį Dienos šilu.

- Geriau būtų pavadinti jį Živilės vardu, – sako Diena.

- Kodėl?

- Niekas nesupras, ką reiškia „Dienos“. Manys, kad „ne nakties“.

- Tai gerai, – sakau aš, – mokslininkai nuspręš, kad ta vieta šviesi, todėl šventa.

Mes su Diena juokėmės, o Mykolas nė nešyptelėjo. Gal jis dar neišmoko suprasti, kada Diena juokauja?

- Mykolai, ar tau nejuokinga?

– Man paralyžiavo juoko kauliuką. Išsigandau, ir smegenyse apmirė ta sritis, iš kur kyla džiaugsmas.

– Ir man taip buvo, – sako Diena. – Atsimeni, Živile, kaip mus užpuolė šuo? Norėjau rėkti, bet iš baimės užspaudė gerklę ir galėjau tik švokšti.

- O kada tu atgavai balsą?

- Kai šeimininkė nusivedė šunį.

- Tai dabar Mykolas nesijuoks, kol negrįšim namo?

- Mykolai, o tas keliautojas, kurį gelbėjo Amundsenas, ar jis žuvo? – klausia Diena.

– Nobilė? Ne, jo ir „Italijos“, taip vadinosi dirižablis, įgulos ilgai ieškojo. Nobilė vienas lakūnas rado po mėnesio, o įgulą išgelbėjo rusų laivas.

- Kodėl jie buvo ne vienoj vietoj?

- Nežinau. Turbūt susipyko. Žmonės, kai būna sunku, dažnai susipyksta.
- Bet mes nesipykstam? – išsigandusi sako Diena.
- Palauk, dar yra laiko, – sakau aš, bet prisimenu įžadus ir prikandu liežuvį. Kurį laiką tylim.
- Man kaip tik, – sako Diena. – Tinkamo gerumo.
- Apie ką tu kalbi? – klausia Mykolas.

Tik aš žinau, kad ji kalba apie Mykolą. Baisiai jie vienas kitam tinka. Neketinu daugiau dėl to jaudintis. Ir ne dėl įžadų. Kam man tokia kebeknė? Geriau jau aš dūsausiu dėl jauno Amundseno. Jis pasiekė Pietų ašigalių vien tam, kad būtų garsus. Ir mes išgarsėsime. Mokykloje visi pirštais badys: „Va, čia tie, kur miške pasiklydo.“

Sutemo. Staiga vėjas nurimo ir pasidarė tylu tylu. Atrodė, kad Žemė nebelenk nieko, kas skleidžia bent mažiausią garsą, tik mes. Kaip būtų gerai, jei sulauktumėm kokio nors ženklų, kad žmonija neišmirė. Galėtų koks lėktuvas skristi.

- Mes girdim tylą ir matom tamsą, – pasakė Diena.
- Aš apsisiverčiau į kojų pusę ir iškišau galvą per skylę.
- Žiūrėkit, – pašaukiau.

Pro mūsų eglės šakų tarpą švietė žvaigždė. Gal ta pati, kurią matė mama, kai mes gimėm.

- Gal ir mama į tą pačią žvaigždę žiūri, – pasakė Diena.
- Ar mama žino, kad mes dingom? – pasvarsčiau aš.
- Keista, – sako Mykolas. – Visada norėjau, kad mano mama mažiau laiko praleistų ligoninėje. O dabar džiaugčiausi, jei sunkių ligonių būtų tiek, kad ji visai neturėtų laiko rūpintis dėl manęs.

- Nemanau, kad mūsų tėvai apskritai eina į darbą, – sako Diena.
- Kažin, ar mūsų mama spėjo perskaityti savo pranešimą?

Taip, geriau jau būtų spėjusi. Gal tėtis jai nepasakė apie mūsų pražuvimą? Ir ji sužinos tik tada, kai pars kris. O tada jau mes būsim namie.

Tai bent prisidirbom! Kaip reikės pasižiūrėti mamai ir tėčiui į akis. Kad nors nelaimė būtų atsitikusi netyčia, o dabar patys kalti.

– Jums neleis su manim draugauti, sakys, kad tai aš prikabiniau važiuoti į mišką, kad norėjau pasigirti.

Iš tiesų. Kaip mes suprantamai paaiškinsim, ko čia atvažiuom? Taip žiūrėdama į žvaigždę ir užmigau.

Tik įmigau, pajutau, kad Diena purto mane įsitvėrusi į žastą.

– Paklausk, – kas čia? – vapėjo man į ausį.

Ne iš karto nubudau tiek, kad galėčiau klausytis. Pagaliau išgirdau. Joks gyvas padaras tokio kraupaus garso skleisti negali. Ateiviai. Apėmė toks siaubas, kad negalėjau nė pakrutėti. Nė kvėpuoti negalėjau, jaučiau, kad tuoj uždusiu.

– Čia džipas, – pasakė Mykolas.

Ir aš vėl įkvėpiau oro.

– Gal pasieniečiai? – su viltim paklausė Diena.

– Arba kontrabandininkai, – pasakė Mykolas.

Taip, žmonija išliko, bet kažkodėl ši žinia nekėlė didelio džiaugsmo. Jie važiavo neužsidedę šviesų.

– Kaip jie mato patamsy?

– Turi prietaisus.

– Tai jie pasieniečiai, – norėjo tikėti Diena.

– Nebūtinai. Naujausią techniką pirma išbando nusikaltėliai.

Sustojo čia pat, vos už trisdešimties metrų nuo mūsų.

– Jie gerai mato judančius objektus ir atpažįsta žmones iš kūno šilumos.

– Ar jie mus pamatys?

– Ne, per eglišakius neįžiūrės.

Jaučiu, kaip Diena rausiasi gilyn. Staiga sustoja.

– Mes tik miške pasiklydę vaikai, jie gali mus išgelbėti, – sako ji.

– Mes pavojingi liudininkai, – jie nuskandins mus pelkėj, – sakau aš.

Paskui atvažiuoja dar viena mašina ir mes matom, kaip tamsūs siluetai juda nuo vienos mašinos prie kitos.

– Ką jie ten neša?

– Tikrai ne cukrų, – sako Mykolas. – Ir ne lietuviškas knygas.

Vienas siluetas atsiskyrė nuo visų ir eina tiesiai į mus. Kilo noras pašokti ir bėgti bet kur.

– Tyliau, tyliau, – šnabždėjo Mykolas.

Turbūt jis irgi norėjo klykti.

Įsitvėrė su Diena viena į kitą. Užsimerkiau. Ir išgirdau srovenant čiurkšlę. Jis tik šlapinosi. Tik šlapinosi.

Kai jie išvažiavo – pirma vieni, paskui kiti, mes dar kurį laiką bijojom kalbėti.

- Čia privažiuojama vieta, – pasakė Mykolas. – Rytoj seksim vėžem ir rasim kelią.
- Eisim tuo keliu ir prieisim juos, – sakau aš.
- Mes būsim atsargūs, – sako Mykolas. – Neišsiduosim, kad matėm.
- Mykolai, aš bijau, – sako Diena. – Palydėk mus su Živilė į lauką.
- Tai jau ne, – sakau aš. – Savo reikalus mes be Mykolo atliksim.

Iš tiesų buvo labai baisu. Atrodė, kad bet kas gali stovėti už kiekvienos pušies. Mes jų nei girdim, nei matom, o jie stebi per akinius, kaip pritupiam už eglučių.

Klausimai ir užduotys

1. Kaip dabar jaučiasi mūsų iškylautojai? Pirma grupė pasakos apie Dieną, antra – apie Mykolą, trečia – apie Živilę. Užsirašykite po kelias citatas, kurios leis jums pagrįsti savo mintis.
2. Ar galėtumėte teigti, kad dabar jų padėtis yra blogesnė, nes atsirado didesnis pavojus?
3. Ar tvirtintumėte, kad jie apie savo tėvus visiškai negalvoja, tik apie save? Aiškindami cituokite.
4. „Norėjau pakelti nuotaiką.“ Tai Živilės, pasakotojos, pripažinimas. O gal ir Mykolas, ir Diena stengėsi kitiems kelti nuotaiką?
5. Gal baimė yra pagrindinis Živilės, Dienos ir Mykolos dabar užvaldęs jausmas?
6. Nupieškite, kaip būtent šioje situacijoje atrodo trys kūrinio veikėjai. Palyginkite, kuo šie piešiniai skiriasi nuo ankstesnių.

Prabusdama apstulbau nuo triukšmo. Aplink čiulbėjo, čekšėjo, čirškėjo. O aš maniau, kad paukščiai rudenį išskrenda.

- Kas čia? – paklausė Diena.
 - Tas, kur rėkauja, yra kėkštas, o ciepsi zylė, – atsakė Mykolas.
 - Ne, ne paukštis!
- Įsiklausėm.
- Čia prekinis traukinys!

Mykolas riedėte išriedėjo iš palapinės, o mes jam iš paskos. Dunksėjo nelabai toli.

Už pelkės kilo saulė. Tik įtarei ją ten esant, nes akys bijojo į tą pusę net pažvelgti. Užtat galėjai matyti orą – saulės spinduliai švietė kiaurai per dar smulkesnį drėgmės darinį nei rūkas.

– Aš žinau, ką dabar pasakytų mano senelis.

– Ką, Mykolai?

– Dievas apžiūrėjo pasaulį. Ir jam labai patiko viskas, ką jis pats sukūrė!

– Ar tu vėl atgavai savo juoko kauliuką?

– Taip, – sako Mykolas. – Tie šunsnukiai dar labiau išgąsdino, bet išvažiavo mūsų nepastebėję ir aš vėl galiu džiaugtis.

Nė arbatos nebevirė, tik įsimetę į burną po neapsakomo skanumo šokolado gabaliuką, patraukėm vėžėmis. Bet jos netrukus atvedė prie vandens. Įsibridom. Toliau pabaksnojom pagaliu – vanduo sėms guminukus per aulo viršų.

– Ne amfibijom gi jie atvažiavo, čia neturėtų būti labai gilu, – sako Mykolas.

Bristi reikėjo netoli – kitas krantas ranka pasiekiamas. Mykolas ėmė autis kojas.

– Tu po ligos, aš tave pernešiu, – sako jis Dienai.

Mykolas labai liesas ir pusę galvos žemesnis už Dieną.

– O jeigu tu Dienos neišlaikysi ir jūs pargriūsit į balą ir abu išsimaudysit?

Mykolas mąsto.

– Vilkas, – sako Diena.

Pamaniau, kad ji sako „vilkis“. Man ar Mykolui? Pasižiurėjau, į ką ji taip spokso.

Iš tiesų kitoj pusėj balos stovėjo vilkas ir žiūrėjo į mus.

– Ei, ar tik jūs – ne tie pradingę vaikai?

Tik tada pamatėm vyrą. Rudom ir samanų spalvos dėmėm išmargintais drabužiais, žemėtu veidu jis neišsiskyrė iš miško. Su juo dar – du... trys... keturi vyrai. Ar ne jie buvo atvažiavę naktį?

Vyrai su šunim atbrenda per balą. Plačiai šypsosi.

– Ko nesidžiaugiat? – klausia vienas.

– Kas jūs tokie? – klausia Diena.

– Mes? Lietuvės pasieniečiai. Radom keistas vėžes.

– Va ten, – mosteli Mykolas. – Ten, kur yra mūsų palapinė, naktį kažkas kažką krovė iš vieno automobilio į kitą. Patamsy nelabai kas matėsi.

– Puiku, įrengsim pasalą, – sako vienas. – Jūs išbadėję? Sušalę? Einam į dalinį.

Čiumpa mane po pažasčia ir perneša per balą. Kai pastato ant žemės, sakau:

- Aš ne rąstas.
- Ko anksčiau nesakei? Būčiau paleidęs.

Aš nė nešypteliu.

- Tie vaikai visai nusilpę. Gal jus panešti? – klausia tas vyresnysis.

Bet mes einam savom kojom, jie neša tik mūsų kuprines. Vienoj vietoj laukia visureigis – su pasienio žymėm. Jie tikrai pasieniečiai. Vyrų kažkam paskambina. Turbūt todėl dalinų mūsų jau laukia greitoji. Gydytoja leidžia pasieniečiams pavaišinti mus sriuba.

- Kai atvažiuos tėvai, vešim jus į ligoninę, – sako ji.

Mes valgom tylėdami. Bet kai atvažiuoja mama su tėčiu, Diena bliaudama puola mamai ant kaklo. Mama verkia ir juokiasi vienu metu.

Kiek dienų mes buvom miške? Kodėl mama jau čia? O gal ji net neišskrido iš Vilniaus, gal audra jai sukliudė?

- Mama, ar tu perskaitei savo pranešimą? – klausiu aš.

– Mano pranešimą perskaitė Jana Žerovnik, – sako mama. – Jis turėjo didelį pasisekimą.

Mama išsitraukia mobilųjį ir paskambina Janai Žerovnik. Kiek suprantu, konferencija dar tebevyksta. Jana Žerovnik paskelbia per mikrofoną, kad mes atsiradom.

- Jie klausia, ką jūs veikėt.

- Mes tyrinėjom pasaulį.

Ir visi ploja. Geriau jie plotų mamos moksliniam darbui. Kokia sarmata!

– Tėti, kodėl jūs su mama mūsų nenubaudėt? – paklausė Diena po kelių dienų. – Ir su Mykolu nedraudžiat draugauti. Kodėl?

- Didvyrių niekas nebaudžia, – sako tėtis.

- Mes nieko gražaus nepadarėm, – sakau aš.

– Žvaigždutės mūsų, – apkabina mus abi tėtis, – pats didžiausias didvyriškumas, kad padėjot vienas kitam ir išlikt gyvi. Ką šiandien gavot mokykloj?

- Aš dešimt, mano ežerai buvo mėlyni.

- Aš negavau nieko, bet iš manęs visi juokėsi, – sako Diena.

- Kodėl?

- Kad aš Afrikos upes ir ežerus nupiešiau rožinius, kaip flamingų kojos.

– Sesytės gudruolytės, viso pasaulio upėse ir ežeruose atsispindi dangus. Todėl jie yra dangaus spalvos – ir mėlyni, ir rožiniai.

Klausimai ir užduotys

1. Keliais sakiniais apibūdinkite, kaip Vilė Vėl baigia šią istoriją.
2. Kokia dabar yra Živilės, Dienos ir Mykolo savijauta?
3. Diena, Živilė ir Mykolas po šios istorijos pasirodo savo klasėje. Suvaidinkite, apie ką būtų kalbama.

Apibendriname

1. Skaitėte ir nagrinėjote keturias ištraukas. Dabar sugalvokite visoms joms pavadinimus ir paaiškinkite, kodėl būtent tokius sugalvojote.
2. Grupėse pasitarkite ir pasakykite, kokia yra šio apsakymo tema.
3. Tęsdami darbą grupėse, išsiaiškinkite, kokia yra šio kūrinio pagrindinė mintis. Ką rašytoja norėjo jums pasakyti?
4. Kokius jums svarbius, rūpimus klausimus šis apsakymas kelia ir svarsto?
5. Išsamiau aptarkite apsakymo veikėjus Dieną, Živilę ir Mykolą. Kas geriausiai juos apibūdina: jų poelgiai, kalba, mintys, kitų nuomonės apie juos?
6. Ar galite teigti, kad Živilė, Diena ir Mykolas yra neatsakingi žmonės? Kodėl?
7. Prisiminkime Dienos mintį: „Mišką pavadins mūsų, Trijų mulkių, vardu.“ Kaip manote, ar taip apie save galvoja Živilė ir Mykolas?
8. Tėvai išsigandę. Štai ką sako dvynių tėvas Reikjavike esančiai savo žmonai:

„Nomeda, tu čia niekuo negali padėti. Mes su Mykolo tėvais sukėlėm ant kojų visą Lietuvą. Gali būti, kad jie pėsčiom išėjo pas Mykolo senelį. Kariuomenė šukuoja Labanoro girią. Labai trukdo audra. Kai ką nors žinosiu, paskambinsiu.“

Ar Živilė, Diena ir Mykolas tokiu būdu išgarsėjo?

9. Kaip jaučiasi kūrinio veikėjai jūsų bendraamžiai: džiaugiasi, kad išgarsėjo, ar jaučia gėdą? Pagrįskite savo mintį cituodami.
10. Perskaitykite Živilės ir Mykolo balsus:
„Prisiminiau, kad močiutė sakė nežadėti to, ko negali ištesėti.“
„Aš žinau, ką dabar pasakytų mano senelis.“
Ką svarbaus jie pasako apie mūsų keliautojus?
11. Norite geriau pažinti savo bendraklasius? Gerai apgalvokite ir užduokite po vieną klausimą bendraklasiui. Klausimas turi būti susijęs su kūrinio „Kaip mes išgarsėjome“.
12. Žaidimas „Taip ir ne“. Mėginkite įspėti, kurį veikėją turi galvoje bendraklasis. Užduokite jam klausimus apie būdo savybes, apie poelgius, o jis gali atsakyti tik dviem žodžiais: „taip“ arba „ne“.
13. Pasirinkite iš šio kūrinio Jums pačią įdomiausią, gyviausią, vaizdingiausią ištrauką, perskaitykite ją garsiai ir paaiškinkite, kodėl ir kuo ši Jums patiko.
14. Šio kūrinio pasakotojas yra Živilė. O Jūs papasakokite apie kelionę kito veikėjo – Dienos arba Mykolo – vardu?
15. Palyginkite seseris Dieną ir Živilę. Kuo jos panašios ir kuo skiriasi?
16. Su kuriuo bendraamžiu norėtumėte išsamiau pasikalbėti apie Vilės Vėl apsakymą?

Man atrodo, kad jie yra labai drąsūs. Mykolas tiek daug visko moka, aš net stebiuosi. Gal todėl, kad turi tokį gerą senelį? Mergaitės galėjo būti kantresnės.

Greta

Vis galvoju, ko jie pasimokė. O gal dar kada nors išsiruoš į tokią kelionę? Kūrinyje kalbama apie gerus žmones. Jie nesutriko, padėjo vieni kitiems. Man atrodo, kad atsiprašys suaugusiųjų. Diena turbūt yra labai išlepusi, jeigu iškart susirgo. Visgi juos reikėjo nubausti.

Ieva

Jie yra žiopliai. Patys gerai nežinojo, kur vyks. Ėjo ir negalvojo, kaip atgal grįš. Juk pametė kompasą, telefoną. Pasiklydo. Mulčiai.

Mantas

17. Jūs – režisierius, norite pagal šį apsakymą sukurti filmą. Glaus-
tai pristatykite savo filmo idėją.
18. Pasirinkite ir suvaidinkite kurią nors vieną kūrinio sceną.
19. Rašydami Jums šį vadovėlį paprašėme Vilę Vėl, apsakymo au-
torę, keliais sakiniais kreiptis į Jjus, penktokus. Štai kuo rašytoja
su Jumis pasidalijo:

*Buvau ligų maišelis, sėdėjau prie lango ir žiūrėjau į purviną
sniegą. Kai pagaliau mane išleido į lauką, išbandžiau kietą taką,
spyglių paklotę po pušimis, samanais. O tada iš anapus plento
atėjo kaimynė su.... Iki tol aš, atrodo, nė nežinojau, kad pasaulyje
yra kitų vaikų. O stebukle! Dabar aš turėjau draugę – rudaakę
mergaitę tamsiais garbanotais plaukučiais. Mano vienvė bai-
gėsi. Ir nuo tos akimirkos prasidėjo tikras gyvenimas. Kiek žaidi-
mų mūsų laukė, kiek nuotykių!*

Vilė Vėl

Kodėl autorė Jums papasakojo apie vienvės pabaigą?

20. Įvertinkite savo darbą: kaip Jums sekėsi nagrinėti šį apsakymą?

Kaip pavyko:

- nusakyti apsakymo temą;
- paaikškinti pagrindinę mintį;
- apibūdinti veikėjus;
- raiškiai perskaityti.

21. Perskaitykite kitus du Vilės Vėl knygos apsakymus: „Goda“
ir „Brolis“. Pasiruoškite ir aptarkite juos klasėje. Kokius Jums
svarbius klausimus kelia ir svarsto rašytoja šiuose apsakymuose?

Pasvarstykite

1. Susipažinote su trimis Mykolais (Mikėmis) iš trijų kūri-
nių („Vaikų karas“, „Mikė melagėlis“, „Kaip mes išgarsė-
jome“). Kuo jie panašūs ir kuo skiriasi?
2. Jūs esate arba Mykolas, arba Živilė, arba Diena. Pasiklys-
tate miške, audra. Kaip suktumėtės iš nepavydėtinės pa-
dėties?
3. Į kokią nuotykingą kelionę Jūs norėtumėte išsiruošti? Su
kuo keliautumėte? Ką norėtumėte patirti, kaip save iš-
bandyti?
4. Ar patirti nuotykiškai sustiprino Živilės, Dienos ir Mykolo
draugystę? Kodėl?
5. Kodėl Vilė Vėl būtent taip pavadino savo apsakymą?

Agnės
Kananaitienės
ilustracija Vilės
Vėl knygai „Kaip
mes išgarsėjome“

Apie ką norėtumėte parašyti?

Iš pradžių perskaitykite du bendraamžių rašinius. Kuris Jums labiau patiko? Kodėl? Kas juose gerai pavyko, o ką siūlytumėte taisyti, tobulinti? Šių abiejų rašinių tema – „Bet mes neišsigandome“.

Pirmasis rašinys

Gal nesigirsiu, bet kartą mes pasielgėme iš tiesų gražiai. Išėjome trise į mišką grybauti: aš, mano vyresnis brolis ir draugas. Štai kas mums atsitiko.

Tą mišką gerai pažinojome. Ne sykį čia buvome. Tad tą dieną pasiėmę sumuštinių patraukėme į pačią gilumą. Draugui buvo šiek tiek neramu, man irgi, bet brolis tik juokėsi. Perėjome tokį upelį ir atsidūrėme tankumyne. Girdėjome, kad čia auga daug baravykų.

Tik staiga draugas net aiktelėjo. Gal už dešimties metrų – vilkas. Jis nekruta. Ir mes nejudame. Pagaliau nugalėjome baimę. Brolis labai labai tyliai aiškino, kad turime atsargiai trauktis atgal. Mat jis kažkur skaitė, kad reikia į vilką žiūrėti ir nuo jo trauktis.

Mums nieko neatsitiko. Suaugusiems žmonėms nepapasakojome, kas mums atsitiko. Nenorėjome, kad jaudintųsi. O mes daugiau ten tikrai jau neisim.

Dominykas

Antrasis rašinys

Man leido po pietų nueiti pas draugę. Jos gimimo diena. Buvo labai linksma. Mama paskambino, kad jau grįžčiau atgal. Išėjome atgal trise.

Iš pradžių buvo labai linksma: juokėmės, dainavome. Bet staiga prie mūsų sustojo mašina. Jaunas vyras paklausė, ar jie nepasiklydo. Mes priėjome ir pradėjome aiškinti, kad tikrai reikia važiuoti kitu keliu. Jie paprašė įsėsti į mašiną ir parodyti.

Buvo linksma, tai nieko blogo ir nepagalvojome. Truputį pavažiavę supratome, kad tie du vaikinai nėra geri. Kaip dabar kuo greičiau nuo jų pabėgti? Mano draugė nesutriko: ji paprašė sustoti, nes toje vietoje, kur pradėjome važiuoti, pametė telefoną. Iš pradžių norėjo išleisti tik ją vieną, bet draugė įrodė, kad greičiau trise rasime ir tada parodys kelią. Kai nuėjome truputį toliau, kuo greičiau ėmėme nuo jų bėgti. Pabėgome.

Man atrodo, mes blogai pasielgėme, kad lipome į nepažįstamų žmonių mašiną. Kartais drauges ir save pagiriu, kad mes nesutrikome, neaimanavome, o sugebėjome pabėgti.

Ugnė

O dabar rašykite patys viena iš siūlomų ar savo sugalvota tema.

1. Smagiausia mano kelionė.
2. Didžiausias mano patirtas išbandymas.
3. Jei būčiau keliavęs kartu su Živile, Diena ir Mykolu.
4. Draugą pažinsi nelaimėje.
5. Kuo mums svarbios nuotykingos kelionės?
6. Kuo man patiko Mykolas (Diena, Živilė)?

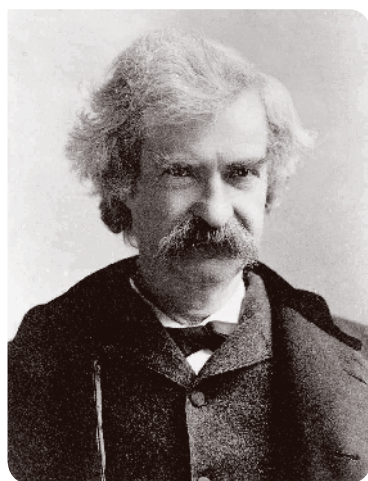
Agnės
Kananaitienės
ilustracija Vilės
Vėl knygai „Kaip
mes išgarsėjome“

*Po dvidešimties metų tu labiau graušiesi
dėl to, ko nepadarei, negu dėl to, ką
padarei. Taigi – atsikratyk pančių. Palik
saugų uostą. Pagauk palankų vėją.
Tyrinėk. Svajok. Atrask.*

Markas Tvenas

Márkas Tvènas (Mark Twain, 1835–1910) – amerikiečių rašytojas, šiuolaikinės paauglių literatūros pradininkas. Jaunystėje buvo jūrininkas, šachtininkas, žurnalistas. Parašė per penkiasdešimt knygų. Visame pasaulyje ne tik vaikai, jaunuoliai, bet ir suaugusieji šiandien skaito M. Tveno knygas: „Tomo Sojerio nuotyčiai“, „Princas ir elgeta“, „Heklberio Fino nuotyčiai“.

Lietuvių vaikų rašytojas Vytautas Račickas pasakoja:

„Skaičiau „Tomo Sojerio nuotyčius“ gal septintoje klasėje, tiksliai neprisimenu. Skaičiau vakarais, prie žibalinės lempos. Ir tas skaitymas man buvo didelis nuotykis. Kartais Tomo man būdavo gaila, nors dažniausiai juo žavėdavausi, netgi pavydėdavau jo nuotykių, žaidimų, išdaigų, gudrybių. Galbūt dėl to, kad į Tomą nė iš tolo nebuvo panašus. Pagalvodavau: jeigu kada nors būsiu rašytojas, susigalvosiu savąjį Tomą Sojerį ir rašysiu taip, kaip rašo Márkas Tvènas.“

Skaitysimė vieną garsiausių M. Tveno kūrinį – „Tomo Sojerio nuotykius“. Susipažinsime su trimis knygos ištraukomis ir atidžiau nagrinėsime viso pasaulio vaikų pamėgto Tomo Sojerio paveikslą.

MARKAS TVENAS. Tomo Sojerio nuotyčiai

Antras skyrius

Puikus baltintojas

Atėjo šeštadienio rytas, ir suspindo vasaros gamta, giedra, gaivi ir kunkuliuojanti gyvybe. Visų širdyse skambėjo dainos, o jei širdis buvo jauna, tai ir lūpos dainavo. Visų veiduose švietė džiaugsmas, visi vaikščiojo, kojom žemės nesiekdami. Žydėjo baltosios akacijos, ir žiedų kvapo buvo pilnas oras.

Kárdifo kalnas, dunksantis už miestelio, visas žaliavo: iš toliau jis atrodė lyg Pažadėtoji žemė – svajinga, rami, viliojanti.

Tomas išdrožė į šaligatvį su kibiru kalkių tyrės ir ilgakočiu teptuku. Jis apžiūrėjo tvorą, ir tuoj visas linksmumas dingo, o širdį suspaudė gilus liūdesys. Trisdešimties jardų ilgumo, devynių pėdų aukštumo tvora! Gyvenimas pasirodė jam tuščias, beprasmiškas, viena našta. Atsidusęs jis padažė teptuką ir brūkštelėjo juo per viršutinę tvoros lentą, brūkštelėjo dar kartą, dar ir atsitraukęs pamatė, koks menkas tas išbaltintas ruoželis ir koks baisiai didelis nedažytos tvoros plotas! Jis nusiminęs prisėdo ant lentinės aptvarėlės, einančios aplink medį. Pro vartus, skardiniu kibiru nešinas, pasišokinėdamas ir dainuodamas „Bufalo mergaitės“, išbėgo Džimas. Nešioti vandens iš miesto šulinio, Tomo akimis žiūrint, buvo nepakenčiamas darbas, bet dabar jis su džiaugsmu jo imtųsi. Jis prisiminė, kad prie šulinio susirinkdavo daug žmonių. Baltieji, mulatai, negrai – berniukai ir mergaitės – laukdavo savo eilės ilsėdamiesi, mainikaudami žaislais, ginčydamiesi, pešdamiesi ir išdykaudami. Dar jis prisiminė, kad nors iki šulinio buvo ne daugiau kaip pusantro šimto jardų, Džimas niekad negrįždavo su kibiru vandens anksčiau kaip po valandos, ir tai beveik visada kas nors bėgdavo jo šaukti.

– Klausyk, Džimai, nori, aš už tave parnešiu vandens? O tu truputį pabaltinsi. Ką? Džimas papurtė galvą ir tarė:

– Negaliu, ponaiti Tomai! Senoji ponia liepė, kad eičiau tiesiai vandens ir pakeliui su niekuo nesustočiau išdykauoti. Ji man sakė: „Aš jau žinau, kad Tomas šauks

tave baltinti tvoros, tu jo neklausyk ir eik savo keliu; aš pati išeisiu pasižiūrėti, kaip jis baltina.“

– O ko tu jos klausai, Džimai! Maža, ką ji sako. Ji visada taip šneka. Duok šen kibirą, aš kaipmat sulakstysiu. Ji nė žinoti nesužinos.

– Oi bijau, ponaiti Tomai. Senoji ponia man galvą už tai nusuks – kaip kažin ką, nusuks!

– Ji! Juk ji niekad nieko neužgauna, nebent siuvarmuoju piršteliu baksteli į galvą; didelio čia daikto! Prikalba ji, tiesa, baisių dalykų, bet juk nuo žodžių neskauda, jeigu tik ji neverkia. Džimai, aš tau duosiu marmurinį rutuliuką! Baltą rutuliuką duosiu!

Džimas ėmė svyruoti.

– Baltą rutuliuką, Džimai, dailučiuok baltą rutuliuką!

– Taip tai taip, gražus daiktas. Bet vis dėlto, ponaiti Tomai, aš baisiai bijau senosios ponios.

– O be to, aš tau parodysiu savo skaudamą pirštą.

Džimas buvo tik žmogus – šitokia pagunda jam buvo per didelė. Jis pastatė kibirą, paėmė baltąjį rutuliuką ir pasilenkęs su didžiausiu susidomėjimu stebėjo pirštą, kol Tomas rišo tvarstį. Bet po valandėlės, gavęs per kuprą, jis jau dūmė gatve su kibiru rankoje, Tomas labai uoliai baltino tvorą, o teta Polė traukėsi iš kautynių lauko su šliure rankoje ir pergale švytinčiomis akimis.

Bet Tomui energijos užteko neilgam. Jis pradėjo mąstyti, kaip smagiai ketino praleisti šią dieną, ir jam pasidarė dar sunkiau. Netrukus visi berniukai išbėgs į gatvę laisvai lakstyti, jie susigalvos įvairiausių linksimų žaidimų ir kaip iš jo tyčiosis, kad jis pristatytas prie darbo! Ši mintis degino jį kaip ugnis. Jis išsitraukė visus savo turtus ir ėmė juos žiūrinėti: žaislų nuolaužos, marmuriniai rutuliukai ir kitoks šlamštas – už visa tai gal ir galėtum su kuo susikeisti darbu, bet visiškos laisvės net pusvalandžiui nenusipirktum. Jis vėl susidėjo savo skurdų turtą į kišenę ir atsisakė minties papirkinėti draugus. Tą sunkią valandą, kai jau, rodos, jokios vilties nebuvo, staiga jam į galvą atėjo gera mintis. Ne šiaip sau mintis, bet puiki, didinga mintis.

Jis paėmė teptuką ir pradėjo ramiai dirbti. Tuo metu tulumoje pasirodė Benas Rodžersas – tas pats berniukas, kurio šaipymosi jis visų labiausiai bijodavo. Benas ne ėjo, bet šokinėjo, straksėjo, trypė – visiškai aišku, kad jo širdžiai lengva, ir kad jis ketina smagiai leisti laiką. Jis gaudė obuolį ir protarpiais tęsiamai sušvilpdavo, paraitydamas, pakaitomis žemesniu balsu pridurdamas „din dan dan, din dan dan“, mat vaizdavosi esąs garlaivis. Priėjęs arčiau, jis sulėtino žingsnius, atsistojo viduryje

gatvės ir, pakrypęs į dešinę, ėmė lėtai sunkiai suktis – vaizdavo „Didįjį Misūrį“, kurio gramzda devynios pėdos. Jis vienu metu buvo laivas, kapitonas ir signaliniai varpeliai, todėl turėjo stovėti ant kapitono tiltelio, įsakinėti ir pats tuos įsakymus vykdyti.

– Sustabdyk! Din dilin din!

Garlaivis lėtai krypo iš vidurio gatvės ir artinosi prie šaligatvio.

– Plauk atgal! Din dilin dilin!

Jis išsitempė, prispaudęs rankas prie šonų.

– Atbulomis į dešinę! Din dilin, din dilin! Čšš, čšš, čšš, čšš!

Dešinioji jo ranka tuo metu režė didelius skritulius, nes ji vaizdavo keturiasdešimties pėdų ratą.

– Atgal, kairiau! Din dilin, din din! Čšš, čšš, čšš!

Dabar kairė ranka ėmė režti skritulius.

– Stok, dešinė! Din dilin din! Stok! Kairė! Lėčiau! Pirmyn, dešiniau! Išmesk lyną! Stok! Gyviau! Din dilin, din dilin! Ei tu ant kranto! Čiak! Čiak! Čiak! Ko stovi? Gaudyk lyną! Gyviau! Apsuk lyną apie stulpą! Paleisk! Mašinos sustabdytos. Din dilin din! Št! Št! Št! – pamėgdžiojo vandens matuoklio čiaupo šnypštimą.

Tomas dirbo toliau, nėmaž nekreipdamas dėmesio į garlaivį. Benas pažiūrėjo nusteбęs ir tarė:

– Chi chi! Pakinkė kumeliuką!

Nė žodžio. Tomas menininko akimis apžvelgė savo paskutinį brūkštelėjimą, paskui dar kartą iš lengvo pabraukė teptuku ir vėl pasigrožėjo.

Benas priplaukė prie pat jo. Pamačius Beną valgant obuolį, Tomui pradėjo seilė varvėti, bet jis dirbo įnikęs.

Benas tarė:

– Tai ką, bičiuli, dirbti reikia, a?

– A tai tu, Benai! Aš ir nepastebėjau.

– Žinai, aš einu maudytis. Norėtum ir tu, jei galėtum? Bet tau, aišku, reikės dirbti, tiesa? Na, žinoma, tau geriau dirbti!

Tomas atidžiai pažiūrėjo į Beną ir paklausė:

– Ką tu vadini darbu?

– Argi čia ne darbas?

Tomas vėl pradėjo baltinti tvorą ir nerūpestingai atsakė:

– Gal taip, o gal ir ne. Aš žinau tik tiek, kad Tomui Sojeriui jis patinka.

– Na jau! Negi pasakysi, kad tau čia smagu?

Teptukas judėjo ir judėjo.

– Smagu? Nežinau, kodėl turėtų būti nesmagu? Argi berniukai kasdien gauna baltinti tvoras?

Padėtis tuoj visiškai pasikeitė. Benas liovėsi graužęs obuolį. Tomas dailiai vedžiojo teptuką į vieną pusę, į kitą; atsitraukęs kelis žingsnius žiūrėjo, ar gražu, dar ten šen pabraukė, dar pažiūrėjo tirdamas, o Benas sekė kiekvieną jo judesį, vis labiau domėjosi, vis labiau gardžiavosi.

Pagaliau Benas tarė:

– Klausyk, Tomai, leisk man truputį pabaltinti!

Tomas svarstė; buvo jau besutinkąs, bet apsigalvojo.

– Ne, ne, Benai, nieko iš to neišeis. Matai, teta Polė tiesiog dreba dėl tos tvoros – ji iš gatvės pusės, supranti. Jei būtų iš kiemo pusės, kitas reikalas, aš nieko nesakyčiau, ir ji nieko nesakytų. O dabar ji tiesiog dreba dėl tos tvoros; reikia baltinti labai labai rūpestingai. Aš manau, kad iš tūkstančio, gal net iš dviejų tūkstančių berniukų neat-sirastų tokio, kuris pataikytų nubaltinti ją kaip reikiant.

– Nejaugi? Eik, eik! Duok man tik pabandyti nors truputėlį. Tavim dėtas, aš tau duočiau, Tomai.

Normano Rokvelo
ilustracijos Marko
Tveno knygai
„Tomo Sojerio
nuotykių“, 1936 m.

– Garbės žodis, Benai, aš mielai duočiau, bet teta Polė! Džimas norėjo baltinti, bet ji neleido. Sidas irgi norėjo, bet neleido ir Sidui. Dabar matai, kokie reikalai? O jeigu tu pradedi tvorą baltinti, ir staiga tau nepasiseka...

– Niekis! Aš stengsiuosi taip kaip tu. Duok tik pabandyti! Klausyk, aš tau duosiu šito obuolio nuograužą.

– Na, gerai, še. Bet ne, Benai, nereikia, bijau...

– Aš atiduosiu tau visą likusį obuolį.

Tomas labai nenoriai padavė jam teptuką, nors širdyje ir džiūgavo. Ir kol buvęs garlaisvis „Didysis Misuris“ dirbo ir prakaitavo saulėje, menininkas, pasitraukęs į pavėsį, sėdėjo ant statinaitės, tabaluodamas kojomis, krimto obuolį ir suko galvą, kaip paspėsti spąstus dar kitiems neišmanėliams. Tokių netrūko: berniukai ėjo ir ėjo prie tvoros – prieidavo tik pasišaipyti, o paskui pasilikdavo baltinti. Kai Benas jau visai nusidirbo, Tomas užleido eilę Biliui Fišeriui už popierinį aitvarą, kuris buvo dar visai geras; pailsusį Fišerį pakeitė Džonis Mileris, užmokėjęs negyvą žiurkę, parištą už virvelės, kad būtų galima maskatuoti; ir taip toliau ir toliau, valanda po valandos. Rytą Tomas buvo skurdžius, o pavakary pasidarė turtuolis, apsikrovęs visokiomis gėrybėmis. Be anksčiau minėtų daiktų, jis turėjo dvylika marmurinių rutuliukų, švilpynės nuolaužą, mėlyną butelio šukę, pro kurią įdomu žiūrėti, patranką, gabalėlį kreidos, stiklinį ropinės kamštį, švininį kareivėlį, keletą buožgalvių, šešias kapsules, vienaakį kačiuką, varinę durų rankeną, šuns antkaklį – tik be šuns, peilio kriaunas, keturias apelsino žieveles ir senus, sulūžusius lango rėmus.

Jis maloniai ir linksmi praleido laiką didelėje draugijoje, nieko neveikdamas, o tvora buvo nudažyta net tris kartus! Jeigu jam būtų pakakę kalkių, jis būtų visus miestelio vaikus nuskurdinęs.

Tomas tarė sau, kad galų gale gyvenimas nėra toks jau tuščias. Jis nejučia atskleidė didį žmogaus elgesio dėsni, būtent: kad žmogus arba vaikas labai trokštų kokio nors dalyko, reikia, kad tas dalykas būtų sunkiai pasiekiamas. Jeigu jis būtų buvęs toks didelis ir išmintingas filosofas, kaip šios knygos autorius, jis būtų supratęs, kad darbas yra tai, ką mes privalome daryti, o žaidimas – kas mums neprivalu. Ir iš to jis būtų supratęs, kodėl popierinių gėlių dirbimas arba pakojos mynimas yra darbas, o „bobos mušimas“ arba kopimas į Monblaną tėra vien pramoga. Anglijoje yra nemažai turtingų džentelmenų, kurie vasarą vadelėja ketvertą, pakinkytą į diližaną, ir važinėja po keliasdešimt mylių per dieną todėl, kad ši privilegija jiems atsieina gerokai pinigų; bet jeigu jiems už tai būtų pasiūlytas užmokestis, malonumas bematant virstų darbu, ir jie tuoj jo atsisakytų.

Klausimai ir užduotys

1. Apie ką ši knygos ištrauka? Ką įdomaus iš jos sužinome?
2. Kodėl šį knygos pasakojimą rašytojas pradeda nuo gražios ir džiugios vasaros dienos aprašymo?
3. Visi miestelio gyventojai tokią gražią dieną džiaugiasi. O kaip jaučiasi kūrinio veikėjas Tomas? Palyginkite.
4. Perskaitykite vaidmenimis Tomo ir jo draugo Džimo pokalbį. Ką supratote iš šio dialogo?
5. Kuo svarbus Tomo pokalbis su Benū? Kaip Jums atrodo, dėl ko Tomas taip paklausia: „Argi berniukai kasdien gauna baltinti tvoras?“
6. Suskaičiuokite, kiek vaikų vėliau dažė tvorą. Kodėl jie tai darė?
7. Apibendrinkite šį skyrių.
 - a) Koks yra Tomas? Įvardykite tris svarbiausius Tomo bruožus ir pagrįskite juos kūrinio tekstu. Ar Tomas jums patinka? Kodėl?
 - b) Skyrius pavadintas „Puikus baltintojas“, nors tvorą baltino ne vienas žmogus. Kodėl rašytojas būtent taip apibūdina Tomą?
 - c) Kaip Jums atrodo, kuris sakinyš apibendrina visą papasakotą istoriją? Pacituokite ir paaiškinkite, kodėl?
 - d) Parašykite, kokia yra skyriaus „Puikus baltintojas“ tema ir pagrindinė mintis.
8. Kas šiame pasakojime Jums kelia šypsena? Kodėl?
9. Nupieškite Tomą, žiūrintį, kaip kiti dažo tvorą. Bet tik veidą. Aptarkite, kurie piešiniai geriausiai perteikia Tomo jausmus ir požiūrį.
10. Suvaidinkite pasirinktą šio skyriaus fragmentą.
11. Parašykite, kuo ši istorija jums pasirodė įdomi ir žaisminga.

Atidžiai skaitykime šeštą skyrių. Gali būti, kad dalis Jūsų jau skaitė visą romaną, tuomet darsyk, galvodami apie visą knygą, ramiai stebėkite, kaip pasakojama apie Tomą.

Šeštas skyrius

Tomas susipažįsta su Beke

Pirmadienio rytą Tomui buvo baisiai nesmagu. Pirmadienio rytą jam visada taip būdavo, nes prasidėdavo naujos savaitės nuobodulio kančios mokykloje. Jam net atrodydavo, kad būtų geriau, jei šventų dienų nė nebūtų, nes, pabuvus laisvėje, grįžti į nelaisvę ir pančius dar sunkiau.

Tomas gulėjo ir mąstė. Staiga jis užsigeidė susirgti – tada galėtų likti namie, nereikėtų eiti į mokyklą. Kažin ar tai pavyktų. Jis ėmė tirti savo kūną. Niekur nieko neskaudėjo, ir jis iš naujo pradėjo tirti. Šį kartą jam pasirodė, kad lyg ir trupučiuką diegia pilvą, jis apsidžiaugė, tikėdamasis, kad skausmas sustiprės. Bet tas diegimas greitai sumažėjo ir visai nurimo. Tomas vėl ėmė galvoti. Ir staiga aptiko, kad jam kliba viršutinis dantis. Ko gi daugiau reikėjo; jis jau buvo bepradedęs dejuoti, bet staiga jam dingtelėjo mintis, kad jeigu tik jis užsimins apie dantį, teta tučtuojau jį ištrauks, ir jam skaudės. Todėl nutarė tuo kartu dantį pasilikti atsargai ir pasiieškoti kokios kitos negerovės. Iš karto jis nieko negalėjo surasti, paskiau prisiminė, kad gydytojas pasakojo apie vieną ligą, kuri privertė jo pacientą dvi ar tris savaites išgulėti lovoje, o po to jam grėsė pavojus netekti piršto. Berniukas tučtuojau ištraukė iš po antklodės koją ir čiupo žiūrinėti skaudantį pirštą. Bet jis nežinojo, kokie tos ligos požymiai. Tačiau jam atrodė, kad vis dėlto vertėtų pamėginti, ir jis visai rimtai pradėjo vaitoti.

Bet Sidas kuo ramiausiai miegojo.

Tomas suvaitojo garsiau, ir jam pasirodė, kad pirštą iš tikrųjų ima skaudėti.

Sidas miegojo kaip miegojęs.

Tomas net užduso besistengdamas. Jis truputį pailsėjo, paskui gerai atsikvėpė ir keletą kartų labai vykusiai suvaitojo.

Sidas knarkė, ir tiek.

Tomas neteko kantrybės. Jis suriko: „Sidai! Sidai!“ – ir papurtė jį. Tai gerai paveikė, ir Tomas vėl ėmė vaitoti. Sidas nusižiovavo, pasiražė, šnopšdamas pasirėmė ant alkūnės ir įbedė akis į Tomą. Berniukas vis vaitojo. Sidas šūktelėjo:

– Tomai! Klausyk, Tomai!

Nė garso.

– Ar girdi, Tomai? Kas tau, Tomai?

Sidas jį papurtė ir susirūpinęs pažiūrėjo jam į veidą.

Tomas suvaitojo:

– Nustok, Sidai! Neliesk manęs!

– Kas gi tau, Tomai? Aš eisiu pašaukti tetos.

– Ne, nereikia. Gal greit praeis. Nieko nešauk, nereikia.

– Kaipgi ne, būtinai reikia pašaukti. Nevaitok taip baisiai, Tomai. Ar jau seniai tau taip?

– Jau kelios valandos. Oi, netampyk taip manęs, Sidai! Tu mane pribaisgi.

– Ko gi tu anksčiau manęs nežadinai, Tomai? Oi, Tomai, nustok vaitojęs: mane šiurpas ima nuo to vaitojimo. Kas tau yra?

– Aš tau viską atleidžiu, Sidai!.. (Vaitojimas.) Viską, kuo tik man esi nusikaltęs. Kai manęs nebebus...

– Oi, Tomai, nejaugi tu miršti? Tomai, nemirk, būk geras, nemirk! Gal...

– Aš visiems atleidžiu, Sidai. (Vaitojimas.) Pasakyk jiems, Sidai. O lango rėmą ir vienaakį kačiuką atiduok, Sidai, tai mergaitei, kuri neseniai atvažiavo į miestą, ir pasakyk jai...

Bet Sidas, pasigriebęs kelnes, buvo jau už durų. Tomui atrodė, kad iš tikro skauda – tokia nuostabi buvo jo vaizduotė – ir aimanos skambėjo visiškai natūraliai.

Sidas pasileido laiptais žemyn, šaukdamas:

– Vaje, teta Pole, ateikite greičiau! Mūsų Tomas miršta!

– Miršta?

– Taip, taip! Ko gi jūs laukiate? Ateikite greičiau!

– Niekų pasaka! Netikiu!

Bet vis dėlto ji šoko bėgti į viršų, o Sidas ir Merė iš paskos. Veidas jos buvo išba-
lęs, o lūpos virpėjo. Pribėgusi prie Tomo lovos, ji vos ištarė:

– Tomai! Tomai! Kas gi tau?

– Oi, tetule, aš...

– Sakyk, kas gi tau, kas yra, vaikelį?

– Oi, teta, man ant piršto gangrena!

Teta Polė sudribo ant kėdės ir pirma nusijuokė, paskui pravirko, paskiau ir verkė, ir juokėsi kartu.

Atsigavusi ji pasakė:

– Na ir nugąsdinai mane, Tomai! O dabar gana: baik savo pokštus, ir kad šito man daugiau nebūtų!

Vaitojimai nutilo, ir pirštas bematant pasveiko. Berniukas pasijuto nesmagiai.

– Bet iš tikrųjų, teta Pole, man pasirodė, kad jis visai apmirė, ir taip skaudėjo, kad aš visai pamiršau apie dantį.

– Dantį? O kas tavo dančiui?

– Kliba, teta, ir baisiai skauda, tiesiog nepakenčiamai.

– Gera, gerai, tik nepradėk man vėl aimanuoti. Išsižiok! Taip, dantis kliba, bet nuo to nemirsi. Mere, atnešk man šilkinį siūlą ir žariją iš virtuvės...

– Oi, tetulyte, netraukite, nereikia – jau visai neskauda! Kad čia tuoj prasmegčiau, jei man nors trupučiuką skauda. Būkite gera, teta, netraukite! Aš ir taip neliksiu namie, eisiu į mokyklą...

– A, štai kas, matai! Tu ir pakėlei visą tą triukšmą, kad išsisuktum nuo pamokų ir eitum žuvauti! Tomai, Tomai, aš tave taip myliu, o tu tarytum tyčia, kaip tik įmanydamas, skaudini seną mano širdį savo nedoru elgesiu.

Tuo metu buvo atgabenti įrankiai dantims traukti. Teta Polė paėmė šilkinį siūlą, užnėrė galą ant klibančio danties ir smarkiai užveržė, o kitą galą pritvirtino prie lovos stulpelio, paskui čiupo liepsnojančią žariją ir staiga pakišo berniukui tiesiog po nosim. Akimirka – ir dantis pakibo ant siūlo.

Bet už visas negandas žmogus susilaukia atpildo. Kai Tomas po pusryčių nuėjo į mokyklą, visi draugai jam pavydėjo – mat pro tarpą, atsiradusį viršutinėje dantų eilėje, jis galėjo spjaudyti nauju nepaprastu būdu. Aplink jį susirinko būrys berniukų, susidomėjusių šiuo išradimu. Vienas berniukas, įsipjovęs pirštą, iki šiol buvo visų dėmesio ir žavėjimosi centras, bet dabar iš karto neteko visų iki vieno garbintojų, jo žvaigždė nusileido. Jis buvo labai nusiminęs ir su tariama panieka pareiškė, kad menkas daiktas spjaudyti taip, kaip Tomas Sojeris, bet kitas berniukas atsakė: „Vynuogės dar žalios“, ir nuvainikuotas didvyris turėjo gėdingai pasišalinti.

Netrukus po to Tomas susitiko su jaunu miestelio parijum Heklberiu Finu, vietinio girtuoklio sūnumi. Miesto motinos iš visos širdies nekenė Heklberio ir drauge jo baidėsi dėl to, kad jis buvo tinginys, šlykštus, neišauklėtas, nepripažįstas jokių įstatymų berniukas, ir dar dėl to, kad vaikai – visi iki vieno – stengėsi jį pamėgdžioti, žavėjosi juo ir vertino jo draugystę, nors tai jiems ir buvo draudžiama. Tomas, kaip

ir visi kiti „padorių namų“ berniukai, pavydėjo paniekintajam Heklberiui. Jam taip pat buvo griežtai uždrausta žaisti su tuo driskium. Aišku, vien dėl šios priežasties jis niekad nepraleisdavo progos su juo pažaisti. Heklberis visada vilkėdavo senais, suaugusių žmonių sunešiotais drabužiais, jie amžinai būdavo dėmėti, o atspurę skar-malai plevėsuodavo. Jo skrybėlė atrodė kaip kokie didžiuliai griuvėsiai su plačiu, gerokai atirusiu kraštu. Švarkas, kurį Hekas retai kada nešiodavo, nukardavo beveik iki kulnų, ir užpakalinės sagos atsidadavo kur kas žemiau liemens, kelnės kabojo tik ant vienos petnešos ir iš užpakalio tabalavo lyg nudribęs maišas, o apspurusios klešnės vilkdavosi purvynu, kai jis jų neatraitydavo.

Heklberis buvo laisvas kaip paukštis: jis vaikštinėdavo, kur ir kada tinkamas. Kai oras būdavo gražus, nakvodavo svetimuose prieangiuose ant laiptelių, o kai lyda-vo – tuščiose statinėse. Jam nereikėjo lankyti mokyklos nei vaikščioti į bažnyčią, jam nereikėjo nieko klausyti, jis buvo pats sau ponas. Jis galėjo meškerioti ar maudytis, kur ir kada patikdavo, ir sėdėti vandenyje, kiek tik lenda. Niekas nedraudė jam peš-tis. Jis galėjo neiti gulti iki vėliausios nakties. Pavasarį visad pirmas iš visų berniukų pradėdavo vaikščioti basas, o rudenį apsiaudavo paskutinis. Jam nereikėjo nei praus-tis, nei vilktis švariais drabužiais, o keiktis jis mokėjo tiesiog nuostabiai. Žodžiu, jis naudojosi visais džiaugsmams, kurie daro gyvenimą tokį malonų. Šitaip galvojo visi išvardyti, suvaržyti ir „gerai išauklėti“ „gerų namų“ Sent Pitersbergo berniukai. To-mas pasveikino romantišką benamį:

- Ei, Heklberi! Sveikas!
- Sveikas ir tu, jei nori...
- Ką tu čia turi?
- Pastipusią katę.
- Duok pažiūrėti! Matai, visai pastirusi. Kur tu ją gavai?
- Pirkau iš vieno berniuko.
- Ką davei?
- Mėlyną bilietėlį ir jaučio pūslę, kurią nudžioviau skerdykloje.
- O iš kur tu gavai mėlyną bilietėlį?
- Pirkau iš Beno Rodžerso prieš dvi savaites, daviau jam lazdą lankui susilenkti.
- Klausyk, Hekai, kam reikalingos pastipusios katės?
- Kaip kam? Ogi karpoms naikinti.
- Nejaugi? Aš žinau geresnį vaistą.

– Guldau galvą, kad nežinai. Koks?

– Pasmirdęs vanduo.

– Pasmirdęs vanduo? Jis nė skatiko nevertas, tas tavo pasmirdęs vanduo!

– Kaip nevertas? Ar tu kada nors bandei?

– Aš tai nebandžiau. Bobas Teneris bandė.

– O kas tau sakė?

– Matai, jis sakė Džefui Tečeriui, o Džefas sakė Džoniui Bkeriui, o Džonis sakė Džimui Holiui, o Džimas sakė Benui Rodžersui, o Benas sakė vienam negrui, o negras pasakė man. Na ir žinau.

– Na ir kas iš to? Visi jie melagiai. Tikriausiai visi, išskyrus gal negra, kurio nepažįstu. Bet dar kaip gyvas nemačiau negro, kuris nemeluotų. Niekų pasakos! Dabar tu pasakyk man, Hekai, kaip naikindavo karpas Bobas Teneris?

– Kaip? Ogi įmurdydavo ranką į sutrešusį kelmą, kur prisirinkę lietaus vandens.

– Dieną?

– Žinoma.

– Stovėdamas atsigręžęs į kelmą?

– O kaipgi kitaip?

– Ir sakydavo ką nors?

– Rodos, nieko nesakydavo... Bet kas jį žino? Nežinau.

– Aha! Taip tu ir išnaikinsi karpas pasmirdusiu vandeniu, neturėdamas nė mažiausio supratimo, kaip tai daroma! Iš tokių kvailysčių, aišku, nieko neišeitų. Reikia nueiti vienam į miško tankmę, įsidėmėti vietelę, kur yra toks sutrešęs kelmas, lygiai vidurnaktį atsistoti prie kelmo, nusigręžti, įkišti į jį ranką ir pasakyti:

Miežis, miežis, smirdantis vanduo,

Visos mano karpos eikite su juo!

O paskui reikia užsimerkti ir greit greit nubėgti vienuolika žingsnių, nubėgus triskart apsisukti vietoje, o grįžtant namo nepratarti niekam nė žodžio. Mat jeigu prakalbėsi, tai jau baigta.

– Čia, atrodo, geras būdas, tik Bobas Teneris darė ne taip...

– Tai jau tikriausiai ne taip! Juk tiek karpų, kiek jis, neturi nė vienas vaikas miestelyje... O jeigu jis žinotų, kaip vartoti pasmirdusį vandenį, jam būtų išnykusios visos karpos. Aš pats jų tūkstančius išnaikinau tuo būdu – taip, nuo savo paties rankų.

Turėjau jų daugybę, nes dažnai tekdavo terliotis su varlėmis. Kartais aš jas išnaikindavau pupomis.

– Taip, pupos gerai. Aš pats išbandžiau.

– O kaip?

– Paimi pupą, perskeli pusiau, paskui įpjauni karpą ligi kraujo, sukruvini vieną pupos puselę, paskui, išrausęs duobutę, ją užkasi apie vidurnaktį kur nors kryžkelėje, kai nėra mėnesienos, o antrą pusę sudegini. Tuomet ta pusė, kur sukruvinta, trauks ir trauks į save antrą pusę; taip kraujas ištrauks karpą, ir ji bematant visai išnyks.

– Taip, Hekai, visai teisingai, nors būtų dar geriau, jei, užkasdamas į žemę antrą pusę, tu dar pasakytum: „Pupa, pupa, lišk į žemę, karpa, dink ir manęs daugiau nekankink.“ Taip būtų dar tikriau. Taip daro Džo Harperis, o jis prityręs – kur tik nebuvęs!.. Na, o kaip tu jas naikini padvėsusiomis katėmis?

– O štai kaip. Pasiimi katę ir eini su ja į kapines prieš pat vidurnaktį prie tos vietos, kur palaidotas koks nors piktas žmogus; vidurnaktį pasirodys velnias, o gal du ar trys, bet tu jų nematysi, tik išgirsi lyg vėją švilpiant, o gal ir juos kalbant. Kai jie nusitemps numirėlių, tu numesk jiems iš paskos katę ir sakyk: „Velnias su lavonu, katė su šėtonu, karpos su kate – dinkite iš čia.“ Ir jokios karpos nebeliks.

– Atrodo, panašu. O tu pats ar kada nors bandei, Hekai?

– Ne. Bet man sakė senė Hopkins.

– Jei taip, tai teisybė, sako, ji ragana.

– Sako! Aš tikrai žinau, kad ji ragana. Ji pakerėjo tėtę. Pats tėtė pasakojo. Sykį jis eina ir mato, kad jinai pradeda jį kerėti. Jis paėmė akmenį ir kad šveis – dar kiek būtų pataikęs. Ir ką tu manai: tą pačią naktį jis nudribo nuo pašiūrės, kur gulėjo girtas ir nusilaužė ranką.

– Baisu pagalvoti! Bet kaipgi jis permanė, kad jinai jį kerį?

– Na tai tau! Tėtei tai vieni juokai. Jis sako, kad jeigu kas žiūri į tave, akis įbedęs, ir dar ką nors murma, tai jau aišku, kad kerį. Nes, matai, jeigu murma panosėje, vadinasi, atbulai kalba poterių.

– Klausyk, Hekai, kada tu eisi bandyti savo katės?

– Šiąnakt. Aš manau, kad velniai tikriausiai šią naktį ateis senio Viljamso.

– Bet juk jis palaidotas šeštadienį. Tikriausiai velniai jį nusitempė šeštadienio naktį.

– Na ką tu čia kalbi? Kaipgi jie galėjo nusitempti jį iki vidurnakčio? O vidurnaktį prasidėjo sekmadienis. Manau, kad velniai nelabai mėgsta bastytis po pasaulį šventomis dienomis.

– Tikrai. Aš ir nepagalvojau. Ar pasiimsi mane?
– Aišku, jeigu tik nebijai.
– Bijau!? To betrūko! Ar sukniauksi?
– Gerai, o tu, jei galėsi eiti, irgi sukniauk. O tai praėjusį kartą kniaukiau kniaukiau, kol senis Heisas ėmė svaidyt į mane akmenis ir sakyti: „Kad ją velniai, tą katę!“ Už tai aš jam įsodinau plytgalį į langą – tik niekam nesakyk.

– Gerai, nesakysiu. Tą naktį aš negalėjau sukniaukti: mane saugojo teta, bet dabar sukniauksiu. O sakyk, Hekai, ką tu čia turi?

– Nieko nepaprasto – erkę.

– Kur tu ją radai?

– Nagi miške.

– Ko už ją nori?

– Nežinau. Nesinori parduoti.

– Tiek to. Erkė nekokia – nususus.

– Aš manau! Svetimą erkę visada bepigu peikti. O aš ja patenkintas. Man ir tokia gera.

– Erkių miške daugybė. Galėčiau jų pririnkti tūkstantį, jei tik panorėčiau.

– Tai kas gi tau neleidžia? Ko tu neini rinkti? Ogi pats žinai, kad nieko nepeštum. Čia, man rodos, pati ankstyvoji erkė, pirmoji erkė, kurią šįmet aptikau.

– Klausyk, Hekai, aš tau už ją duosiu savo dantį.

– Parodyk.

Tomas išsiėmė popierėlį ir atsargiai išvyniojo dantį. Heklberis atidžiai apžiūrėjo. Jį apėmė didelė pagunda. Pagaliau jis paklausė:

– Ar tikras?

Tomas užvertė viršutinę lūpą ir parodė plyšį.

– Na gerai, – pasakė Heklberis. – Duok ranką!

Tomas įsidėjo erkę į dėžutę nuo šovinių, kur pirma kalėjo vabalas, ir berniukai išsiskyrė, kiekvienas jausdamasis gerokai praturtėjęs.

Priėjęs mažą nuošalų mokyklos namelį, Tomas įbėgo į vidų, kaip bėga į klasę mokinys, sąžiningai skubęs į pamokas. Pasikabino kepurę ant medinio kablį ir, be galo darbingai nusiteikęs, atsisėdo į savo vietą. Mokytojas, įsitaisęs lyg soste aukštoje kėdėje su pinta sėdyne, ramiai snaudė, migdančio mokinių užimo liūliuojamas. Tomui įeinant, jis atbudo.

– Tomai Sojeri!

Tomas žino: jeigu mokytojas šaukia jį vardu ir pavarde, tai jau kažkas negerai.

– Klausau, pone!

– Ateik čionai! Na, ponaiti, kodėl jūs šiandien vėl teikėtės pavėluoti?

Tomas jau norėjo kažką sumeluoti, bet tą akimirką priešais jį sužibo dvi ilgios geltonos kasos, kurias dėl meilės traukos jis bematant pažino. Vienintelė laisva vieta mergaičių pusėje buvo šalia jos, ir jis nieko nelaukdamas atsakė:

– Buvau sustojęs pasišnekėti su Heklberiu Finu!

Mokytojas nustėjo ir žiūrėjo sumišęs. Ūžesys nutilo. Visi mokiniai pagalvojo, ar tik neišprotėjo tas patrakėlis. Mokytojas tarė:

– Ką... ką tu darei?

– Buvau sustojęs pasišnekėti su Heklberiu Finu!

Kitaip suprasti šių žodžių negalėjai.

– Tomai Sojeri, tokio stulbinančio prisipažinimo savo gyvenime dar nebuvo girdėjęs. Už tokius darbus tau per maža liniuotės. Nusivilk švarką!

Mokytojo ranka kilnojosi, kol pavargo ir rykščių pluoštas gerokai sumažėjo. Po to pasigirdo įsakymas:

– Dabar, ponaiti, eik ir sėskis su mergaitėmis! Ir žiūrėk tu man daugiau!

Visos klasės kikenimas lyg ir sugėdino berniuką, bet iš tikro jam veikiau buvo drovu dėl kažkokios šventos pagarbos nepažįstamajai dievaitei ir dėl baikštaus džiaugsmo, kad jam taip viskas nuostabiai pasisekė. Jis atsistojo ant kraštelio pušinio suolo, o mergaitė krestelėjo galvą ir nuo jo pasislinko. Visi aplinkui šaipėsi, kuždėjosi ir mirkčiojo, bet Tomas sėdėjo ramiai, užsigulęs ant ilgo žemo suolo, ir dėjos rimtai skaitęs knygą.

Pamažu vaikai nustojo juo domėtis, ir klasė vėl buvo pilna įprasto ūžesio. Tuomet Tomas ėmė vogčiomis žvilgčioti į savo kaimynę. Ji tai pastebėjo, patempė lūputes ir net atsuko jam nugarą. Kai po valandėlės atsigręžė, priešais ją buvo padėtas persikas. Mergaitė jį nustumė. Tomas vėl palengva jai pakišo. Ji vėl nustumė, bet jau ne taip piktai. Tomas kantriai padėjo persiką atgal; tada ji nieko jam nebedarė. Tomas pakeverzojo ant rašomosios lentelės: „Prašom paimti, aš turiu dar“. Mergaitė pažvelgė į lentelę, bet nieko neatsakė. Tuomet jis pradėjo piešti, dangstydamas savo kūrinių kairiąją ranką. Mergaitė iš pradžių dėjos nekreipianti dėmesio, bet paskui vaikiškas smalsumas pradėjo imti viršų. Berniukas piešė lyg nieko nepastebėdamas. Mergaitė

bandė pažiūrėti, ką jis piešia, bet drauge stengėsi neparodyti savo smalsumo. Tomas vėl apsimetė nieko nematęs. Galiausiai ji pasidavė ir neryžtingai sukuždėjo:

– Galima pažiūrėti?

Tomas kiek atidengė klaikią namo karikatūrą, to namo buvo matyti abudu galai, ir iš kaminų kilo dūmai, rangydamiesi lyg kamščių trauktuvai. Mergaitė vis labiau ėmė domėtis jo kūrinio ir pamiršo visą pasaulį. Kai Tomas baigė, ji valandėlę žiūrėjo, o paskui sušnibždėjo:

– Ak kaip puiku! O dabar nupieškite žmogų.

Dailininkas nupiešė priešais namą žmogų, panašų į gervę sunkumams kilnoti ir tokį aukštą, kad jis galėjo per tą namą peržengti. Bet mergaitė nebuvo per daug priekabi. Ji buvo patenkinta ta baidykle ir sukuždėjo:

– Koks gražus! O dabar čionai pat nupieškite mane!

Tomas nupiešė smėlio laikrodį, užmovė ant viršaus pilnatį, prikabino šiaudines rankutes ir kojytes, o į išskėstus pirštus įdėjo didžiulę vėduoklę. Mergaitė tarė:

– Kaip gražu! Norėčiau ir aš išmokti piešti!

– Tai nesunku, – sušnabždėjo Tomas. – Aš jus išmokysiu.

– Iš tikrųjų? O kada gi?

– Per didžiąją pertrauką. Ar jūs eisite namo pietauti?

– Jei norite, galiu pasilikti.

– Gerai. O kuo jūs vardu?

– Bekė Tečer. O jūs? Tiesa, juk žinau – Tomas Sojeris.

– Taip mane vadina, kai nusikalstu. Kai aš geras, vadina tiesiog Tomu. Jūs mane vadinsite Tomu, gerai?

– Taip.

Tomas, slėpdamasis nuo mergaitės, vėl ėmė kažką keverzoti ant lentelės. Bet dabar ji nuo jo nebesisuko, o prašė parodyti. Tomas spyrėsi:

– Ten nieko nėra.

– Kaipgi ne, yra!

– Ne, nėra. Be to, jūs visai ir nenorite žiūrėti.

– Tikrai noriu. Prašom parodyti!

– Jūs kam nors pasakysite.

– Nepasakysiu, kaip kažin ką, garbės žodis, nepasakysiu!

– Niekam, nė vienam žmogui! Iki pat mirties?

- Niekam nepasakysiu. Parodykite gi!
- Bet juk jūs visai ir nenorite.
- Jeigu jūs su manimi šitaip elgiatės, Tomai, aš vis tiek pamatysiu.

Ir ji padėjo savo mažą rankutę jam ant rankos. Prasidėjo švelnios grumtynės. Tomas apsimetė, jog priešinasi rimtai, bet, pamažu atitraukdamas savo ranką, atidengė žodžius „Aš jus myliu“.

– Ak koks bjaurybė! – mergaitė skaudžiai sudavė jam per ranką, bet paraudo ir atrodė patenkinta.

Tą pat akimirką Tomas pajuto, kad kažkieno stipri ranka sučiupo jį už ausies ir išlėto kelia nuo suolo. Tokiu būdu, visai klasei kikenant ir šaipantis, jis buvo nutemptas per kambarį ir pasodintas į savo vietą. Paskui mokytojas pastovėjo ties juo dar keletą siaubingų minučių, nepratardamas nė žodžio, ir pagaliau tylėdamas nuėjo prie savo sosto. Nors Tomui ir degė iš skausmo ausis, bet širdis džiūgavo.

Kai vaikai nurimo, Tomas nuoširdžiai stengėsi įsigilinti į mokslus, bet jo galvoje buvo tikra maišatis. Per skaitymo pamoką jis klydo ir painiojo žodžius, per geografiją ežerus vertė kalnais, kalnus upėmis, o upes žemynais, kol visame pasaulyje vėl įsigalėjo pirmykštis chaosas. Rašydamas diktantą, jis taip darkė paprasčiausius žodžius, jog liko paskutinėje vietoje, o alavinis medalis, kurį jis su tokiu pasididžiavimu nešiojo kelis mėnesius, atiteko kitam mokiniui.

Klausimai ir užduotys

1. Pasikeiskite nuomonėmis, apie ką kalbama šiame knygos skyriuje. Kuo jis įdomus? Kokia jo tema?
2. Pasirinkite Jums labiausiai patikusią skyriaus ištrauką ir perskaitykite ją vaidmenimis arba suvaidinkite. Atskleiskite Tomo, Sido, Bekės, Heklberio charakterius ir jų tarpusavio santykius.
Aptarkite, kaip jums pavyko.
3. Apibūdinkite Heklberį Finą:
 - a) Ką sužinote apie jo išorę?
 - b) Sent Piterburgo berniukai manė, kad jis yra „laisvas kaip paukštis“. Kodėl?

- c) Palyginkite: „gerų namų“ berniukams atrodo, kad jam gyventi labai gera, o kaip yra iš tikrųjų?
- d) Kuris berniukas Jums patiko labiau: Tomas ar Heklberis? Kodėl?
4. Antrame skyriuje Tomas buvo pavadintas baltintoju. O koku žodžiu jis vadinamas šiame skyriuje?
 5. Kokiais bruožais Tomas atsiskleidžia šiame skyriuje?
 6. Kūrinyje pasakojama apie pastipusią katę. Kuo šis epizodas svarbus?
 7. Pasakotojas ir žavisi Beke, ir iš jos pasišaipo. Kokie Bekės bruožai kelia susižavėjimą, o kokie – šypsena?
 8. Kaip Tomas ir Bekė reaguoja į vienas kito poelgius? Pateikite pavyzdžių ir juos pakomentuokite.
 9. Sukurkite nedidelį pantomimos spektaklį: judėkite po klasę kaip Tomas, Hekas ar Bekė. Aptarkite, kaip jums pavyko.
 10. Įsivaizduokite: Tomas, Hekas, Bekė ateina į jūsų klasę. Suvaidinkite, kaip jie prisistatytų ir ką pasakytų.

Normano Rokvelo
ilustracijos
Marko Tveno
knygai „Tomo
Sojerio nuotyčiai“,
1936 m.

Užkasto lobio ieškojimas

Kiekvieno normalaus berniuko gyvenime būna metas, kai jis pajunta padūkusi norą kasinėti žemę, ieškoti paslėptų loblių. Vieną gražią dieną toks noras apėmė ir Tomą. Jis išbėgo ieškoti Džo Harperio, bet nerado. Tada ėmė ieškoti Beno Rodžerso, bet tas buvo išėjęs meškerioti. Pagaliau jis sutiko Heką Finą, Kruvinąją Ranką. Štai kur tinkamiausias draugas! Tomas jį nusivedė į tokią vietą, kur niekas jų negalėjo girdėti, ir ten atvirai išdėstė visą reikalą. Hekas sutiko. Hekas visada sutikdavo dalyvauti kiekviename sumanyje, kuris žadėdavo pramogų ir nereikalaudavo išlaidų, nes, nors ir sakoma, kad laikas – pinigai, jis turėjo baisybes laiko, kuris jam anaip tol nebuvo pinigai.

– Kurgi mes kasime? – paklausė Hekas.

– O, visur.

– Argi loblių yra visur?

– Aišku, kad ne, Hekai. Juos žmonės paslepia ypatingoje vietoje – saloje ar surūdijusioje skrynioje, ar po kokia sutrūnijusio medžio šaka, kaip tik ten, kur vidurnaktį krinta šešėlis, bet dažniausiai – po grindimis tokiuose namuose, kur vaidenasi.

– O kas gi juos užkasa?

– Nagi, aišku, plėšikai. O kas tu manei? Sekmadieninių mokyklų direktoriai?

– Nežinau. Jei aš turėčiau lobį, tai jau neslėpčiau, o leisčiau pinigus ir linksminčiausi.

– Aš irgi. Bet plėšikai daro kitaip, jie visada užkasa lobį ir palieka.

– O paskui ar nesugrįžta pasiimti?

– Ne, jie tikisi grįžti, bet paskui paprastai užmiršta žymes arba žūva. O lobis guli sau metų metus ir rūdija; paskui kas nors suranda seną, pageltusį popierėlį, kuriame nurodyta, koku būdu ieškoti. Bet ir tą popierėlį reikia aiškintis visą savaitę, nes ten būna tik kableliai ir hieroglifai.

– Hiero... kas?

– Hieroglifai... visokie paveikslukai ir šiaip daikčiukai, žinai, iš karto pažiūrėjus, atrodo, kad jie nieko ir nereiškia.

– Ir tu turi tokį popierėlį?

– Ne.

– Tai iš kurgi sužinosi žymes?

– Man ir nereikia jokių žymių. Lobiai visada užkasami po namais, kur vaide-nasi, arba saloje, arba po sausu medžiu, kurio viena šaka labiau išsikišusi negu kitos. Štai Džeksono saloje mes jau bandėme truputį ieškoti, bet galime ir vėl kada nors pabandyti, o seni namai su vaiduokliais aukštupy, už spirito varyklos, be to, ten kiek nori medžių su sausomis šakomis – kiek nori lobių.

– Po kiekvienu medžiu vis lobis?

– Ką tu kalbi! Ne!

– Tai kaipgi tu sužinosi, po kuriuo kasti?

– Kasime po visais.

– Na, Tomai, juk šitaip knaisiosimės visą vasarą.

– Na, ir kas? Įsivaizduok, kad randame varinį puodą su koku šimtu gražių, pa-žaliavusių dolerių arba sutrūnijusią skrynią, pilną deimantų. Kas tada?

Hekui sužibo akys.

– Čia tai suprantu! Man pakaktų visam gyvenimui. Tik tu man duok šimtą do-lerių, o deimantų jokių nereikia.

– Na gerai! Bet aš esu tikras, kad ir deimantų tu neatsisakysi. Kai kurie jų verti po dvidešimt dolerių. Ir nėra nė vieno, kuris nebūtų vertas dolerio, jei ne pusanthro.

– Nejaugi?

– Kaip kažin ką, kiekvienas tau pasakys. Argi niekad nesi matęs deimanto, Hekai?

– Kiek pamenu, ne.

– O karaliai neturi kur jų dėti.

– Bet juk aš, Tomai, nepasižįstu su karaliais.

– Aš manau! Jeigu tu nuvažiuotum į Europą, pamatytum ten jų devynias galy-bes šokinėjant aplinkui.

– Šokinėjant?!

– Ak tu, juokdary! Ko gi jiems šokinėti?

– Bet juk tu pasakei: šokinėjant.

– Niekai! Aš tik norėjau pasakyti, kad jų ten daugybė. Bet, aišku, jie nešokinėja. Kurių galų jiems šokinėti? Pasižiūrėtum tu į juos, ten aibės tokių kaip tas senas kup-rius Ričardas...

– Ričardas? O kaip jo pavardė?

– Jis neturi pavardės. Karaliai turi tik vardus.

– Eik tu?

– Sakau, kad taip.

– Na, jeigu taip, tai aš nenorėčiau būti karalius. Gal jiems ir patinka, kad juos kaip negrus visi vadina vien tik vardu, bet man tai visai nepatinka. Bet sakyk, kurgi mes kasime pirmiausia?

– Nė pats nežinau. Gal pradėti nuo seno, nudžiūvusio medžio, tenai ant kalniuko, anapus spirito varyklos?

– Gerai!

Berniukai susirado sulūžusį kauptuką, kastuvą ir išsirengę į trijų mylių kelionę. Atėjo jie įkaitę, uždusę ir prigulę artimiausios vinkšnos pavėsyje pailsėti ir parūkyti.

– Man taip patinka, – tarė Tomas.

– Man irgi.

– Klausyk, Hekai, jeigu mes čia surasime lobį, ką tu veiksi su savo dalimi?

– Ką? Aš kasdien šveisiu pyragą, gersiu limonadą ir vaikščiosiu į visus cirkus, kurie tik atvažiuos. Kertu lažybų, kad sugebėsiu smagiai pagyventi.

– Nejaugi tu nepasiliksi atsargos?

– Pasilikti? O kuriems galams?

– Kaip kuriems galams? Kad turėtum paskui iš ko gyventi.

– Nieko iš to nebus. Jeigu nepasiskubinsiu išleisti pinigų, kurią dieną į miestelį parsivilks tėvas ir čiups juos į nagą, o jis tai jau nieko nepaliks, būk tikras. O ką tu darysi su savo pinigais, Tomai?

– Aš nusipirksiu naują būgną, tikrų tikriausią kalaviją, raudoną kaklaryšį, mažiuką buldogą ir vesiu.

– Vesi?

– Na taip.

– Tomai, tu... tu iš proto išsikraustei?

– Palauk, pamatysi.

– Nieko kvailesnio negalėjai sugalvoti. Pažiūrėk į mano tėvą ir motiną. Pešty-nės! Nieko daugiau ir nesugalvodavo, tik peštis. Aš puikiai prisimenu, taip, taip!

– Tai nieko nereiškia. Ta, kurią aš vesiu, nesipeš.

– O aš manau, Tomai, kad jos visos vienodos. Pagalvok kaip reikiant, kol laikas, sakau tau. Geriau dabar pagalvok. Kuo vardu ta mergiščia?

– Ji visai ne mergiščia, o mergaitė.

- Na, ar ne tas pats. Vieni sako mergiščia, kiti – mergaitė, mano manymu, ir vieni, ir kiti teisūs. Bet vis dėlto kuo ji vardu?
- Pasakysiu kada nors, tik ne dabar.
- Gerai, žinokis. Tik jei tu vesi, aš paliksiu visiškai vienišas.
- Ką dar išsigalvosi?! Tu persikelsi pas mane, ir gyvensime drauge. O dabar užteks drybsoti, – pradėkime kasti.
- Kasė, kasė, prakaitavo bent pusę valandos, ir nieko. Dirbo dar pusę valandos, ir vėl nieko neiškasė. Pagaliau Hekas tarė:
- Nejaugi lobiai visada būna užkasti taip giliai?
- Kartais, ne visuomet. Ir ne visi. Aš manau, mes ne toje vietoje kasame.
- Juodu išsirinko kitą vietą ir vėl ėmė kasti. Dabar ėjosi nebe tiek sparčiai, bet vis dėlto šiaip taip stūmėsi. Valandėlę abu kasė tylėdami. Paskui Hekas pasirėmė ant kastuvo, nusibraukė rankove nuo kaktos stambius prakaito lašus ir tarė:
- Kur mes kasime paskui, kai susidorosime su šita duobe?
- Manau, ar nepabandžius mums po senu medžiu ant Kardifo kalno, už našlės namų?
- Manau, kad tenai būtų tinkama vieta. Tik ar našlė neatims iš mūsų lobio, To-mai? Juk tai jos žemė.
- Jinai atims lobį! Tegu tik pabando. Ne, kas jau suranda lobį, tam jis ir priklausos. O kieno žemėje, visiškai nesvarbu.
- Tai nuramino Heką. Juodu vėl ėmė kasti, bet po kurio laiko Hekas tarė:
- Po velnių, mes vėl ne toje vietoje kasame. Kaip tu manai?
- Keista, Hekai, baisiai keista, aš ir pats nesuprantu. Galbūt mums raganos kliudo. Manau, kad čia tik jos kaltos.
- Ką dar išsigalvosi?! Dieną jos neturi jokios galios!
- Tikrai! Aš apie tai ir nepagalvojau. O, dabar aš žinau, kas yra. Ir kokie mes abudu kvaili! Juk pirmiausia reikia surasti, kur vidurnaktį nuo atsikišusios šakos krinta šešėlis, ir ten kasti.
- Po šimts pyptkių! Vadinasi, mes visą laiką veltui dirbome. O dabar, kad tu surūgtum, teks čia dar kartą vilktis naktį. Tokią tolybę! Ar tu galėsi ištrūkti iš namų?
- Būk ramus, aš jau ištrūksiu. Be to, būtinai reikia baigti šią naktį, kitaip, jei kas pamatys mūsų duobes, tučtuojau supras, ką mes čia darome, ir patys išsikas lobį.
- Ką gi! Aš vėl ateisiu prie tavo namų ir sukniauksiu.

– Gerai. Paslėpkime įrankius krūmuose.

Naktį, sutartu laiku, berniukai buvo vietoje. Susėdę šešėlyje, juodu ėmė laukti. Vieta buvo klaiki, ir laikas jau senų padavimų pripažintas nykiu. Šnarančiuose medžiuose kuždėjosi dvasios, tamsiuose pakampiuose slapstėsi vaiduokliai, tolumoje dusliai skalijo šuo, o pelėda atliepdavo jam šiurpulingais ūbavimais. Berniukus slėgė ši nykuma, ir jie mažai kalbėjosi. Pagaliau jie nusprendė, kad jau vidurnaktis, pažymėjo, kur krinta šešėlis, ir pradėjo kasti. Vėl atgimė viltis. Jų susidomėjimas tolydžio didėjo, neatsiliko ir uolumas. Duobė vis gilėjo, ir kai kaubtukas atsimušdavo į ką nors kietą, jiems apmirdavo širdys, bet kiekvieną kartą tekdavo nusivilti. Ten būdavo arba akmuo, arba šaknis. Pagaliau Tomas tarė:

– Vėl ne ta vieta, Hekai. Vėl dirbome veltui.

– Kaip ne ta! Juk negalėjome apsirikti. Kasėme kaip tik ten, kur krito šešėlis.

– Aš žinau, bet čia ne tai svarbu.

– O kas gi?

– Tai, kad mes laiką tik spėliojome. Gal tada buvo per vėlu arba per anksti.

Hekas numetė kastuvą.

– Tikrai, – tarė jis. – Čia ir yra visa bėda. Na, vadinasi, teks viso to atsisakyti. Juk tikslaus laiko vis tiek niekada nesužinosime. O be to, čia taip klaiku, kai aplinkui knibžda raganos ir vaiduokliai. Man vis atrodo, kad kažkas stovi už nugaros, bet aš bijau atsisukti, nes galbūt kažkas stovi priešais ir telaukia, kad aš nusigręžčiau. Mane visą šiurpas ima.

– Ir man klaiku, Hekai. Kai po medžiu užkasamas lobis, į tą pačią duobę dažniausiai guldomas ir numirėlis lobio sergėti.

– Dievuli mano!

– Taip, taip. Aš apie tai daug kartų esu girdėjęs.

– Žinai, Tomai, man visiškai nesinori prasidėti su numirėliais. Su jais menki juokai.

– Man irgi nesinori drumsti jiems ramybės. Įsivaizduok, jeigu tas, kuris čia guli, staiga kyšt kaukolę ir ką nors pasako!..

– Liaukis, Tomai! Ir taip jau baisu.

– Tas ir yra, kad baisu, Hekai. Ir aš nesavame kailyje...

– Klausyk, Tomai, einam iš čia. Pabandykim laimę kur kitur.

– Gerai, galim eiti. Gal taip ir bus geriau.

– Kurgi mes eisime?

Tomas pagalvojo truputį ir tarė:

– Tenai. Į tuos namus, kur vaidenasi.

– Kad juos kur galas, tuos namus, nemėgstu aš vaiduoklių, Tomai. Dar bjauriau už numirėlį. Numirėlis gal ir prakalba kada, bet užtat jis nematomas, nesisukinėja aplink tave su marškomis, nespokso tau tiesiai į veidą ir negriežia dantimis kaip tie vaiduokliai ir šmėklos. Aš tokių dalykų neatlaikysiu, Tomai, ir niekas neatlaikys.

– Taip, bet juk šmėklos slankioja tik naktimis, o dieną jos mums nekliudys kasti.

– Taip tai taip, betgi tu puikiai žinai, kad žmonės ne tik naktį, bet ir dieną vengia eiti į tokius namus.

– Daugiausia todėl, kad žmonės iš viso neina į tokias vietas, kur kas nors buvo nužudytas. Bet juk prie tų namų niekad nieko nematyti, tik kartais naktį melsvas žiburėlis spingsi lange, o tikrų vaiduoklių ten nėra.

– Na, Tomai, jeigu tu kur nors pastebėsi žybsint melsvą žiburėlį, tai galime kirsti lažybų, kad ten ir vaiduoklių esama. Juk tai savaime suprantama. Pats pagalvok: niekas kitas, tik vaiduokliai žibina melsvą žiburėlį.

– Taip tai taip... Bet vis dėlto dieną jie nesirodo, tai ko gi mums bijoti?

– Na gerai. Jeigu taip nori, galime pabandyti vaiduoklių namuose, bet vis dėlto tai pavojinga.

Berniukai tuo metu leidosi nuo kalno. Apačioje, mėnulio apšviesto slėnio viduryje, stovėjo vieniši „vaiduoklių“ namai, tvora aplink juos seniai jau buvo išvirtusi, slenkstis apaugęs piktžolėmis, kaminas apgriuvęs, langai be stiklų, ir stogo kampas įlūžęs. Kurį laiką berniukai stebėjo apleistus namus laukdami, ar lange nesužibės mėlynas žiburėlis, ir kalbėjosi pakuždom, kaip ir tiko kalbėti naktį tokioje klaidžioje vietoje. Paskui jie nuėjo toli dešinėn, aplenkė vaiduoklių namus ir grįžo namo mišku, kita Kardifo kalno atšlaitė.

Klausimai ir užduotys

1. Pasikeiskite nuomonėmis, kodėl knygos veikėjams taip ima rūpėti lobis.
2. Kas sumanė lobiai ieškoti: Tomas ar Hekas? Kodėl būtent jis?
3. Vaidmenimis perskaitykite Tomo ir Heko pokalbį apie laukiantį darbą.
Aptarkite, kokie Tomo ir Heko bruožai šiame pokalbyje atsiskleidžia.

4. Papasakokite, kaip jiems sekėsi ieškoti lobio. Kaip jie pasirinko kasinėjimo vietas?
Kuo jų kasinėjimas baigėsi?
5. Ar galėtumėte teigti, kad Tomas tik vadovauja, o Hekas vykdo komandas? Savo atsakymą pagrįskite.
6. Ką kiekvienas iš berniukų veikė, suradęs lobį? Papasakokite kuo išsamiau ir vaizdingiau.
7. Kokį vieno ir kito berniuko požiūrį į gyvenimą atskleidžia jų svajonės apie tai, ką veiks su lobiu?
8. Rašytojas šį skyrių pavadino labai paprastai: „Užkasto lobio ieškojimas“. Sugalvokite savo pavadinimą, kuris šio skyriaus temą nusakytų žaismingiau.
9. Suvaidinkite lobio ieškančius Tomą ir Heką.
10. Kalbatės su savo bendraamžiumi apie šį knygos skyrių.
Trumpai išdėstykite draugui savo požiūrį į abu veikėjus.

Normano Rokvelo
ilustracijos
Marko Tveno
knygai „Tomo
Sojerio nuotyčiai“,
1936 m.

1. Kodėl M. Tvenas knygą pavadino „Tomo Sojerio nuotyčiai“? Juk ne vien Tomas aprašytus nuotykius patiria?
2. Pasirinkite vieną iš knygos veikėjų ir glaustai jį aprašykite:
 - kuo šis veikėjas įdomus ir savitas, kokiais charakterio bruožais, kokiais poelgiais jis išsiskiria?
 - kokie jo santykiai su kitais veikėjais?
 - kuo jis patrauklus asmeniškai Jums?
 Savo aprašymą pagrįskite pavyzdžiais ir citatomis.
3. Tomas ir Hekas tapo gerais draugais. Kodėl? Kas subrandino jų draugystę?
4. Tomas ir Hekas kartais pasielgia labai kilniaširdiškai, net rizikuodami savo gyvybe. Kada, kokiomis aplinkybėmis? Prisiminkite ir aptarkite tuos jų poelgius.
5. Kuo svarbi Tomui Bekė? Kaip ji Tomą keičia?
6. Ko būčiau nesužinojęs apie Amerikos vaikų gyvenimą XIX amžiuje, jeigu būčiau neperskaitęs šios M. Tveno knygos?
7. Ši knyga parašyta daugiau nei prieš šimtą metų, bet ir šiandien visų skaitoma. Pasitarkite grupėse ir pasiaiškinkite, kodėl? Savo nuomones pristatykite klasėje ir apibendrinkite.
8. Jūs – meninio filmo „Tomo Sojerio nuotyčiai“ kūrėjai. Kokius Tomo ir jo draugų nuotykius visų pirma pavaizduotumėte? Kodėl?
9. Skaitėte, kaip berniukai ieško lobio. Kokio? Pinigų, gal aukso, kitų brangenybių. Bet tiek mūsų kasdienybėje, tiek knygoje kalbama ir apie kitokių lobių – dvasinių turtų. Ką galėtumėte pavadinti šios knygos veikėjų dvasiniais lobiais?
10. Jus pakvietė dalyvauti konferencijoje, skirtoje M. Tveno kūrybai.
 Joje vienas pranešėjas teigia: „Kūrinį „Tomo Sojerio nuotyčiai“ reikėtų išimti iš mokyklinių vadovėlių, nes jis paaugliams yra žalingas.“ Ar diskusijoje ginčysitės su tokia nuomone? Kodėl?

Prieš pradėdami darbą perskaitykite vieną bendraamžio rašinį. Kas, Jūsų nuomone, šiame rašinyje yra pavykę, o ką taisytumėte?

Kokią knygą norėčiau parašyti?

Turėčiau prisipažinti, kad knygas skaityti mėgstu. Man patinka apie jas kalbėti per literatūros pamokas. Kai šneka draugai, daug ką kitaip suprantu. Bet aš norėčiau parašyti savo knygą.

Savo romane kalbėčiau apie trijų draugų vieną nuotykį. Jiems tėvai leidžia dviračiais nuvažiuoti pas vieno berniuko tetą ir ten kelias naktis nakvoti. Iš pradžių viskas buvo taip, kaip jie ir norėjo. Daug kalbėjo, žaidė, vakare užkūrė laužą. Teta pasiūlė miegoti daržinėje ant šieno. Puikumėlis! Labai apsidžiaugė. Naktį į juos kažkas pradėjo mėtyti pagaliukais. Va tada ir prasidėjo! Rašyčiau, kaip jie gynėsi, kaip jie neišsigando. Skaitytojai turėtų suprasti, kad pasidarė dar geresni draugai. O kas netikėta? Rytą papasakojo tetai, kas buvo. Kaip jie nesutriko, kaip narsiai laikėsi. Pasirodo, tai teta apmėtė. Norėjo patikrinti, ar jie tikri draugai.

Savo knyga pasakyčiau, kad reikia būti geriems. Tada bet koks nuotykis nebaisus. Kai vienas kitam padedame, būna labai šaunu!

Žygimantas

Apie ką norėtumėte parašyti?

1. „Tomo Sojerio nuotykių“ veikėjai, kuriais pasitikiu.
2. Kuo man patiko knyga „Tomo Sojerio nuotyčiai“?
3. Įdomiausias Tomo Sojerio nuotykis.
4. Norėčiau draugauti su Tomu Sojeriu.
5. Kartą man štai kas atsitiko...
6. Kas mums su draugu nutiko vėlyvą vakarą.
7. Gera turėti draugų.

O gal rašinio pavadinimą sugalvosite patys?

Apibendriname 4 temą „Nuotyčiai brandina ir suburia draugus“

1. Kaip nuotyčiai mus brandina? Kaip tai, kas atsitinka nepaprastomis aplinkybėmis, mus keičia? Pasakykite po du teiginius. Kalbėdami remkitės savo patirtimi ir grožiniais kūriniais.
2. Ar tikrai nuotyčiai suburia draugus? Savo nuomonę pagrįskite nagrinėtais kūriniais.
3. „Draugą pažinsi nelaimėje“, – ne kartą tai girdėjote. Ar šiame skyriuje nagrinėti kūriniai patvirtina mūsų protėvių išmintį?
4. Suvaidinkite be žodžių kurio nors aptarto kūrinio ištrauką. Kiti pamėgins įspėti, kas buvo vaidinama.
5. Kuris veikėjas ir kodėl jums patiko labiausiai?
6. Iš visų skaitytų ir nagrinėtų kūrinių išsirinkite patį išmintingiausią ir gražiausią sakinį. Užrašykite jį lapelyje. Savo lapelius sukabinkite mokytojo nurodytoje vietoje. Galėsite ir Jūs, ir kitos klasės paskaityti.
7. Pasidalykite į keturias grupes: sukurkite po vieną gyvąją skulptūrą kuriam nors kūrinui ar jo veikėjui – sustinkite tokia poza, kad primintų skulptūrą; vėliau paaiškinkite, ką norėjote pavaizduoti.
8. Apie ką šios temos pamokose nebuvo kalbėta, o, Jūsų nuomone, tai labai svarbu?

Įsivertinkite, ko išmokote, ką sužinojote išnagrinėję temą „Nuotyčiai brandina ir suburia draugus“

1. Įsivertinkite, kaip Jums sekėsi skaityti ir nagrinėti šio skyriaus kūrinius:
 - a) kaip pavyko suprasti kūrinių pagrindines mintis?
 - b) kaip pavyko išdėstyti savo nuomonę ir ją apginti?
 - c) kaip pavyko parašyti rašinį?
2. Atsiverskite savąjį skaitytojo dienoraštį. Suraskite įdomiausią temos mintį, kuria norėtumėte pasidalyti su draugais. Išklausykite jų įdomiausių minčių ir jas kartu aptarkite.
3. Parašykite laišką draugui (žr. patarimus I d. p. 121) ir jame papasakokite, ką asmeniškai svarbaus patyrėte ir išgyvenote skaitydami šios temos kūrinius, ką svarbaus iš jų apie gyvenimą, žmonių santykius sužinojote.

Apibendriname, ką šiais mokslo metais išmokome

Kryžiažodis

Sukurkite po vieną kryžiažodį – remkitės abiejų vadovėlio dalių kūriniais ir užrašais savo sąsiuvinuose. Pasidaliję kryžiažodžiais su draugais, juos išspręskite.

Viktorina

Pasidalykite į grupes. Kiekviena grupė tegul parengia dvylika įdomių, žaismingų klausimų iš visų keturių vadovėlio temų.

Baigiamąją metų pamoką skirkite klasės viktorinai.

Literatūrinė metų šventė

Prisiminkite labiausiai pavykusius šių metų klasės kūrybinius darbus: vaidinimus, parašytus rašinius ir kitus kūrinėlius, raiškiai skaitytas eiles ir prozos ištraukas, pieštas iliustracijas, dainuotas dainas, sekta pasakas ir kita. Pasvarstykite ir apie naujus kūrybinius sumanymus, kurie tiktų Jūsų šventei.

Išsirinkite klasėje kūrybinę grupę, kuri, remdamasi Jūsų visų kūriniais, sudarytų literatūrinės metų šventės scenarijų ir suorganizuotų smagią šventę.

Pagalvokite, kokioje neįprastoje vietoje šią pavasario šventę surengsite, kokią muziką, kokias dekoracijas šventei parinksite, ką pasikviesite į svečius.

Sąvokų žodynis

Alegorija – paslėptos, netiesioginės reikšmės pasakojimas, vaizdas.

Anekdota – glaustas komiškas prozos kūrinėlis su efektinga pabaiga, kuriame vaizduojamas keistas įvykis ar netikėtas poelgis.

Aprašymas – tekstas, kuriame apibūdinama, kaip atrodo žmogus, daiktas, reiškiny.

Apsakymas – nedidelės apimties prozos kūrinys, kurio veiksmas glaustas, o pradžia ir pabaiga labai išryškinti.

Atómazga – pasakojimo (kūrinio) dalis, kurioje išsprendžiamos problemos, išaiškėja paslaptys.

Citata – tiksliai vieno teksto ištrauka kitame tekste.

Deminutỹvas – mažiškinės maloninės reikšmės žodis.

Dialogas – dviejų ar daugiau veikėjų pokalbis literatūros kūrinyje.

Ditirambas – pagiriamasis, išaukštinantis literatūros kūrinys, neretai eiliuotas.

Eilėraštis – tai nedidelės apimties eiliuotas kūrinys, kurio pagrindas – meninis vaizdas.

Epitetas – tai vaizdingai asmens, daikto, reiškinių ar veiksmo ypatybę nusakantis žodis.

Epizodas – literatūros kūrinio dalis, turinti tam tikrą savarankiškumą.

Frazeologizmas – vaizdingas pastovus posakis, kuris reiškia ką kita, nei atrodo iš pirmo žvilgsnio.

Hūmoras – neįžeidžiantis pajuokavimas, juokingų situacijų, žmogaus ydų pašiepimas.

Įasmėninimas – žmogaus bruožų suteikimas gyvūnui, daiktui ar reiškiniui.

Kartojimas – tikslingas to paties žodžio ar frazės vartojimas literatūros kūrinyje.

Komplimentas – pagyrimas, maloni pastaba.

Kulminacija – aukščiausias pasakojimo (kūrinio) įtampas taškas.

Literatūrinė pāsaka – konkretaus rašytojo kūrinys, turintis tradicinės paskos bruožų.

Lýrinis „aš“ (arba eilėrašcio žmogus) – kalbantysis, kurio emociniai išgyvenimai atskleidžiami eilėraštyje.

Melų pāsaka – išgalvotas pasakojimas apie tariamai tikrus, bet neįmanomus nutikimus, kuriuos, neva, patiria pats pasakotojas.

Miñklė – mįslė, pateikiamos klausimo forma.

Mįslė – perkeltinės reikšmės posakis (užminimas) ir atsakymas. Mįslės yra tarsi uždaviniai, o jų minimas – varžybos, kuriose dalyvauja bent du dalyviai.

Pagrindinė mintis – tai, ką svarbaus, reikšminga autorius nori pasakyti kūriniu, ką skaitytojas suvokia, jį perskaitęs.

Palýginimas – dviejų dalykų sugretinimas, siekiant pasakyti vaizdingiau.

Pantomimà – vaidinimas gestais, judesiais, veido išraiškomis be žodžių.

Pāsaka – pramanyta istorija, sekama pramogai, dėl pamokymo, siekiant sužadinti jausmus, vaizduotę.

Pāsaka-dramà – teatrui skirta pasaka.

Pasakėčia – trumpas, dažniausiai eiliuotas, didaktinis (pamokantis) kūrinys.

Pāsakojimas – tekstas, kuriame nuosekliai pasakojami realūs ar įsivaizduojami įvykiai.

Pāsakotojas – tas, kuris pasakoja istoriją.

Patarlė – taikliai pritaikytas pamokantis ar apibendrinantis posakis.

Príežodis – trumpas ir vaizdingas žmonės, daiktus ar situacijas apibūdinantis posakis.

Rìmas – eilėraščio eilučių paskutinių skiemenų sąskambis.

Siužėtas – įvykių seka pasakojime ar literatūros kūrinyje.

Sušukimas – šaukiamasis sakinytis, emocingai išreiškiantis mintį.

Temà – tai, kas vaizduojama kūrinyje.

Užúomazga – pasakojimo (kūrinio) įvykis, dėl kurio pakinta pradinės aplinkybės ir prasideda svarbiausi pasakojimo (kūrinio) įvykiai.

Veikėjas – asmuo ar daiktas, veikiantis literatūros kūrinyje.

Tekstų šaltiniai

3. Nesenstanti pasakų išmonė

www.saltiniai.info

Gyvasis vanduo. Lietuvių liaudies stebuklinės pasakos, sudarė Bronislova Kerbelytė, Vilnius: Vyturys, 1989.

Gulbė karaliaus pati. Lietuvių liaudies pasakos, sudarė Aldona Liobytė, Vilnius: Vyturys, 1980.

Lietuviškos pasakos. Iš Jono Basanavičiaus rinkinių vaikams paruošė Jonas Stukas, Vilnius, Vaga, 1969.

Salomėja Nėris, *Eglė Žalčių karalienė*. Vilnius: Valstybinės grožinės literatūros leidykla, 1961.

Aldona Liobytė, *Devyniabolė. Trijų veiksmų scenos pasaka vaikams*, Vilnius: Vaga, 1973.

Hansas Kristianas Anderseną. *Andersono pasakos*, iš danų kalbos vertė Vaida Tupčiauskaitė, Kaunas: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1958.

Vaidas Oskaras, *Laimingasis princas*, vertė Rūta Saukienė, Vilnius, „Vyturys“, 1985.

Janina Degutytė, *Šaltinėlis*, Vilnius: Vyturys, 1988.

Vytautas V. Landsbergis. *Arklio Dominyko meilė*, Vilnius: Dominicus Lituanus, 2016.

4. Nuotyčiai brandina ir suburia draugus

Vilė Vėl, *Kaip mes išgarsėjome*, Vilnius: Metodika, 2012.

Markas Tvenas, *Tomo Sojerio nuotyčiai*, iš anglų kalbos vertė Valentina Churginaitė, Alma littera, 2007.